

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BETÆNKNING

VEDRØRENDE

*Uddannelsen af
børnehavelærere og fritidspædagoger*

AFGIVET AF
DET AF UNDERVISNINGSMINISTERIET
UNDER 2. DECEMBER 1963
NEDSATTE UDVALG

BETÆNKNING NR. 424

1966

INDHOLDSFORTEGNELSE

I. Betænkningens almindelige del	5
1. Udvalgets nedsættelse 02; kommissorium	5
2. Baggrunden for udvalgets arbejde	6
3. Besvarelse af kommissorium	7
II. Betænkningens specielle del	9
1. Forslag til lov om uddannelse af børnehavelærere og fritidspædagoger	9
2. Forslag til bekendtgørelse om uddannelsen på de anerkendte børnehaveseminarier	10
3. Forslag til bekendtgørelse om uddannelsen på de anerkendte fritidspædagogseminarier	17
III. Udvalgets bemærkninger til de fremsatte forslag	25
1. Seminariernes formål	25
2. Oprettelse og ledelse af seminarier og tilsynet med disse	25
3. Optagelse på seminarier	26
4. Den teoretiske uddannelse	26
5. Den praktiske uddannelse	28
6. Uddannelsernes afslutning	29
7. Videregående uddannelse	30
8. Overgangen til den 3-årige uddannelse	31
9. Tilskudsordning	38
10. De økonomiske konsekvenser	42
Bilag	
1. Indstilling fra faggruppen vedrørende de sociale fag	45
2. Indstilling fra børnehaveseminarieuddannelsens faggruppe vedrørende de skabende fag	47
3. Indstilling fra fritidspædagoguddannelsens faggruppe vedrørende de skabende fag	51
4. Semesterfordeling ved 3-årig uddannelse	53
5. Oversigt over fritidspædagogers beskæftigelsessteder	54
6. Kortere instruktionskurser for børnehavelærere	55

BETÆNKNINGENS ALMINDELIGE DEL

1. Udvalgets nedsættelse og kommissorium.

Ved skrivelse af 2. december 1963 nedsatte undervisningsministeren et udvalg vedrørende uddannelsen på børnehaveseminarier og fritidshjemsseminarier.

Udvalget fik følgende kommissorium:

»Udvalget har til opgave at foretage en undersøgelse af og afgive indstilling til ministeren om de med en forlængelse af grunduddannelsen på børnehaveseminarier og fritidshjemsseminarier fra 2 til 3 år forbundne problemer.

Udvalget er bemyndiget til at tilkalde sagkyndige i det omfang, hvori det findes forødent.«

Til medlemmer af udvalget beskikkedes følgende:

Formand:

Kontorchef P. Boelskov (senere direktør for Rigshospitalet), undervisningsministeriet.

Medlemmer:

Direktør H. Horsten, Direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen.

Kontorchef A. Friis, Socialministeriet.

Forstander frk. M. Jørgensen, Jydsk børnehaveseminarium.

Forstander frk. Ester Holm, Seminariet for Småbørnspædagoger.

Forstander Jens Sigsgaard, Frøbelseminarier.

Forstander Elof Saaek, Seminariet for Fritidspædagoger.

Konsulent frk. I. Oldenburg, Ministeriets konsulent i sager vedrørende børnehaveseminarier og fritidshjemsseminarier.

Inspektør fru G. Søbye Thomsen, Direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen.

Inspektør N. H. Vilien, Direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen.

Kursusleder fru Aase Hauch, Leder af videreuddannelseskursus for børnehavelærere på Danmarks Lærerhøjskole.

Landsformand fru Magda Teilmann, Dansk Børnehaveråd.

Fritidshjemsleder Erik Bøgh (senere praktikforstander), Dansk Fritidshjemsråd.

Forstander Henning Johansen, Børne- og ungdomsforsorgens personaleforbund.

Børnehaveelev frk. Britta Hauch Kaufmann (senere børnehavelærerinde), Landsrådet for Børnehaveseminarier og fritidshjemsseminarier.

Fritidshjemsselev Carl Johan Langelo (senere fritidshjems lærer), Landsrådet for Børnehaveseminarier og fritidshjemsseminarier.

Til sekretær for udvalget beskikkedes sekretær i undervisningsministeriet Eli Larsen.

Udvalget begyndte sine møder den 19. december 1963 og har i alt afholdt 15 møder.

Underudvalg og faggrupper med følgende opgaver og sammensætning har behandlet specielle spørgsmål og afgivet indstilling til hovedudvalget:

1. underudvalg (uddannelsernes økonomi) : kontorchef P. Boelskov (formand), kontorchef A. Friis, konsulent frk. I. Oldenburg, forstander J. Sigsgaard, forstander E. Saaek, kursusleder fru Aa. Hauch, forstander H. Johansen.

2. underudvalg (uddannelsen på børnehaveseminarier) : forstander J. Sigsgaard (formand), forstander frk. M. Jørgensen, inspektør fru C. Søbye Thomsen, kursusleder fru Aa. Hauch, landsformand fru M. Teil-

mann, forstander frk. E. Holm, konsulent frk. I. Oldenburg, børnehaveelev frk. B. Kaufmann.

3. underudvalg (uddannelsen på fritidshjemsseminarier): forstander E. Saaek (formand), inspektør N. H. Vilien, fritidshjemsleder E. Bøgh, fritidshjemsleder G. J. Langelo, forstander H. Johansen, konsulent frk. I. Oldenburg.

1. faggruppe (sociale fag): direktør H. Horsten (formand), forstander fru B. Begtrup, amtskontorchef J. Caspersen, advokat L. Lunn, socialrådgiver fr. M. Appel, fuldmægtig A. Knudsen, fuldmægtig E. Bast, forstander H. Johansen.

2. faggruppe (fagene psykologi og pædagogik i børnehavelæreruddannelsen): forstander frk. E. Holm (formand), forstander frk. M. Jørgensen, forstander J. Sigsgaard.

3. faggruppe (den praktiske uddannelse i børnehavelæreruddannelsen): kursusleder fru Aa. Hauch (formand), landsformand fru M. Teilmann, inspektør fru G. Søbje Thomsen, praktikforstander frk. A. Toft (senere forstander), praktikforstander fru A. Jensen, praktikforstander fru Inger Kristine Mortensen.

4. faggruppe (de skabende fag i børnehavelæreruddannelsen): børnehaveelev frk. B. Kaufmann (formand), seminarielærer fru T. Raknes (senere forstander), musikpædagog P. Hald, musikpædagog fr. G. Agatz, forstander fru I. Madsen, seminarielærer fr. A. Foss, seminarielærer V. Hansen.

5. faggruppe (fagene pædagogik og psykologi i fritidspædagoguddannelsen): forstander E. Saaek (formand), afdelingsleder Reimer Jensen, seminarielærer Pauli Jensen, inspektør N. H. Vilien, fritidshjemsleder E. Bøgh.

6. faggruppe (den praktiske uddannelse i fritidspædagoguddannelsen): inspektør N. H. Vilien (formand), forstander frk. M. Kjeldsen, praktikforstander fr. F. Spetzler, fritidshjemsleder C. J. Langelo, fritidshjemsleder E. Bøgh, legepladsleder fr. A. Vestereg.

7. faggruppe (de skabende fag i fritidspædagoguddannelsen): forstander E. Saaek (formand), seminarielærer E. Clausen, overlærer F. Rasmussen, forstander H. Johansen.

Faggruppernes og underudvalgenes indstillinger er indgået i udvalgets overvejelser, og en række afsnit i betænkningen bygger på

disse indstillinger. I enkelte tilfælde er faggruppernes indstilling optaget som bilag til betænkningen.

2. Baggrunden for udvalgets nedsættelse.

De gifte kvinders stigende deltagelse i erhvervs- og produktionslivet, ændringer i familiestrukturen og boligforholdene har bevirket, at behovet for børnehave- og fritidshjemspladser i den sidste menneskealder har været stærkt stigende over hele landet. Sideløbende hermed har børneforsorgen udviklet sig fra at blive betragtet som en social hjælpeforanstaltning til at blive set under et familiepolitisk og socialpædagogisk synspunkt.

Det er således stærkt øgede krav, der nu om stunder må stilles til en uddannet børnehavelærer sammenlignet med tiden omkring 1918, da uddannelsen fra 1-årig af de ganske privat arbejdende seminarier blev gjort 2-årig.

I erkendelse heraf har seminarierne ikke været i stand til at begrænse omfanget af deres teoretiske undervisning til det timetal, der er fastsat som normalt under den 2-årige uddannelse.

Fællesrådet for børnehave- og fritidshjemsseminarier har derfor i foråret 1960 rettet henvendelse til undervisningsministeriet angående en udvidelse af børnehavelærernes grunduddannelse med et tredje år.

I henvendelsen er der især henvist til, at børnehavelærernes viden såvel på det pædagogisk-psykologiske område som inden for den sociale lovgivning og med hensyn til familiekundskab må være langt mere omfattende end hidtil. Det samme gælder alle forhold, der vedrører børnenes legemlige velfærd, institutionernes hygiejne og kendskab til børnehavernes indretning og administration.

Fællesrådet peger endvidere på den yderligere stærke udbygning af børnehaverne, der må påregnes, idet flere og flere opgaver trænger sig på i nutidens samfund: Oprettelse af specielle børnehaver for de forskellige former for handicappede børn, udflytterbørnehaver, legestuer og børnehaveklasser, som alle vil stille deres særlige krav og ofte vil nødvendiggøre anbringelse af unge nyuddannede børnehavelærere i meget selvstændige og krævende stillinger, der stiller krav om en omfattende grunduddannelse.

I efteråret 1962 har fritidshjemsseminarierne henledt opmærksomheden på, at også fritidshjemsseminarieuddannelsen bør forlænges under hensyn til det stadig større arbejdsområde, de uddannede fritidshjems lærere og -lærerinder har fået, samt under hensyn til den almindelige udvidelse og udvikling af den forebyggende børne- og ungdomsforsorg. Fritidshjems lærere vil efter endt uddannelse kunne komme til at arbejde med børn og unge fra 6-20 år — en aldersspredning, der forudsætter kendskab til såvel småbørns-, børne- og ungdomspsykologi/pædagogik samt børne- og ungdomsbeskæftigelse.

Sagen har derefter været forelagt arbejdsudvalget vedrørende børnehave- og fritidshjemsseminarier, der i sin indstilling til undervisningsministeriet har anbefalet, at der nedsættes et udvalg til overvejelse af spørgsmålet om udvidelse af uddannelsen på børnehave- og fritidshjemsseminarier og har fremhævet, at det ikke vil være tilstrækkeligt at imødekomme seminariernes ønske ved blot at bygge et tredje år ovenpå den eksisterende 2-årige uddannelse. En forlænget uddannelse vil efter udvalgets skøn kræve en grundig gennemprøvning af børnehave- og fritidshjemsseminarieuddannelsernes formål, indhold og arbejdsform i dag, herunder også en nærmere undersøgelse af optagelsesbetingelserne og andre krav til foruddannelse samt i det hele taget af seminariernes arbejdsvilkår, lærerkræfter og praktikuddannelse m. v.

3. Besvarelse af kommissorium.

Børnehaveseminarieuddannelsen påbegyndtes år 1885. Uddannelsestiden var da 1 år. I 1918 var kravene til uddannelsen steget så stærkt, at seminarierne gjorde uddannelsen 2-årig. Først ved fremkomsten af undervisningsministeriets bekendtgørelse af 24. september 1953 blev der udarbejdet fælles retningslinier for omhandlede uddannelse. Med få ændringer blev denne bekendtgørelse afløst af bekendtgørelse af 12. juni 1961, der fastsætter omfanget af den teoretiske undervisning til højst 1224 timer i de 2 uddannelsesår.

De krav, der i dag må stilles til en uddannet børnehavelærer sammenlignet med år 1918, da uddannelsestiden forlængedes til de nuværende 2 år, er blevet væsentligt forøge-

de. Børnehavelærernes viden må - såvel på det pædagogisk-psykologiske område som inden for den sociale lovgivning og med hensyn til familie kundskab - være langt mere omfattende end hidtil. Det samme gælder alle forhold, der vedrører børnenes legemlige velfærd, institutionernes hygiejne og kendskab til børnehavernes indretning og administration.

Hertil kommer den meget stærke udbygning af børnehaverne, der må påregnes, idet flere og flere opgaver trænger sig på i nutidens samfund: oprettelse af specielle børnehaver for de forskellige former for handicappede børn, udflytterbørnehaver, legestuer og børnehaveklasser, som alle vil stille deres særlige krav, og hvis tilfredsstillende løsning er afhængig af en omfattende grunduddannelse.

Fritidshjemsseminarierne og deres undervisning er udsprunget af børnehaveseminarierne og adskilte sig i de første år kun ved praktikken og ved supplerende sløjdundervisning. Fritidshjemsseminariernes faggrupper og timetal blev første gang præciseret i bekendtgørelsen af 25. september 1953. Det samlede timetal var dengang 1296. Dette timetal blev ved bekendtgørelsen af 22. februar 1962 forhøjet til 1576 timer, en forhøjelse der langt fra dækker, hvad man må anse for ønskeligt under hensyn til det stadig større arbejdsområde, de uddannede fritidshjems lærere og -lærerinder har fået, samt under hensyn til den almindelige udvidelse og udvikling af den forebyggende børne- og ungdomsforsorg. Fritidshjems lærere vil efter endt uddannelse kunne komme til at arbejde med børn og unge fra 6 til 18 år — en aldersspredning, der forudsætter kendskab til såvel småbørns-, børne- og ungdomspsykologi/pædagogik samt børne- og ungdomsbeskæftigelse.

Udvalget skal derfor foreslå, at grunduddannelsen på børnehave- og fritidshjemsseminarier forlænges fra 2 til 3 år.

Udvalget har dog ikke ment blot at kunne bygge et 3. år ovenpå den eksisterende 2-årige uddannelse, men har ment, at alle spørgsmål vedrørende uddannelsen på børnehave- og fritidshjemsseminarierne måtte tages op til drøftelse.

Udgangspunktet for udvalgets drøftelse har været bekendtgørelse af 12. juni 1961

om uddannelse på de anerkendte børnehaveseminarier og bekendtgørelse af 22. februar 1962 om uddannelse på de anerkendte fritidshjemsseminarier. De enkelte afsnit har været drøftet med henblik på en tilpasning til en 3-årig uddannelse, ligesom særlige faggrupper har gennemgået og udarbejdet forslag vedrørende den praktiske uddannelse og hovedfagene i den teoretiske uddannelse.

På væsentlige punkter finder udvalget det ønskeligt at ændre de nugældende bekendtgørelser, hvorfor man har fundet det nødvendigt at udarbejde forslag til nye bekendtgørelser, herunder et forslag til ny tilskudsordning for børnehaveseminarierne.

Omhandlede uddannelser har ikke hidtil haft hjemmel i særlig lov, men har været hjemlet ved nævnte ministerielle bekendtgørelser og tilskudsbevillinger på finanslovene.

Under hensyn til den udvikling uddannelserne har gennemgået, det stigende antal ele-

ver og seminarier samt uddannelsernes betydning og placering i samfundet, finder udvalget det rimeligt, at disse uddannelser lovfæstes på samme måde, som tilfældet er med en række andre uddannelsesformer.

Udvalget forelægger derfor samtidig forslag til lov om uddannelsen på de anerkendte børnehaveseminarier og fritidspædagogseminarier.

Udvalget tænker sig den 3-årige uddannelse iværksat fra 1. september 1968. Dette forslag bygger imidlertid, som det fremgår af betænkningens afsnit III. 8., på en række forudsætninger med hensyn til seminariernes kapacitet og stigningen i antallet af pladser i børnehaver og fritidshjem, som det er vanskeligt at skønne over på indeværende tidspunkt. Det endelige tidspunkt for den 3-årige uddannelses iværksættelse bør derfor fastsættes efter en af undervisningsministeriet og socialministeriet foretagen vurdering af disse forudsætninger.

København, marts 1966.

P. Boelskov formand	E. Bøgh	A. Friis
Aase Hauch	Ester Holm	H. Horsfen
H. Johansen	Margrethe Jørgensen	Britta H. Kaufmann
C. J. Langelo	Inge Oldenburg	E. Saaek
J. Sigsgaard	Magda Teilmann	Christine Søbye Thomsen
		N. H. Vilien
		Eli Larsen

BETÆNKNINGENS SPECIELLE DEL

1. Forslag til lov om uddannelse af børnehavelærere og fritidspædagoger.

§ 1. De i denne lov omhandlede uddannelser har til formål at uddanne pædagoger til børnehaver, fritidshjem, fritids- og ungdomsklubber og andre social-pædagogiske fritidsforanstaltninger for børn og unge.

Stk. 2. Gennem en 3-årig uddannelse skal eleverne bibringes den hertil fornødne faglige og pædagogiske indsigt og praktiske skoling, ligesom det skal tilstræbes at udvikle og modne elevernes personlighed.

§ 2. Børnehavelærer- og fritidspædagoguddannelsen gives på seminarier, som kan være statsseminarier eller private seminarier.

Stk. 2. Ethvert privat seminarium skal godkendes af undervisningsministeren. Godkendelsen meddeles for et bestemt åremål på nærmere af undervisningsministeren fastsatte betingelser.

Stk. 3. Med godkendelsen følger adgang til at oppebære statstilskud til undervisningen efter de herfor fastsatte regler.

§ 3. På seminarierne gives undervisning i nedennævnte fag:

1. Psykologi og pædagogik
2. Børnehavelære/praktisk anvendt fritidspædagogik
3. Skabende fag (sang og musik, rytmik og gymnastik, formning og dramatisering)
4. Sociale fag og børnelovgivning
5. Sundheds- og sygdomslære
6. Dansk
7. Etik
8. Naturkundskab og biologi
9. Talelære og stemmepleje
10. Valgfrie fag

Stk. 2. I det 3. uddannelsesår vælger hver elev et specialearbejde inden for et område, der normalt tager sigte mod et arbejde i social-pædagogiske institutioner.

Specialearbejdet gennemføres normalt som et gruppearbejde og omfatter både praktisk og teoretisk undervisning.

§ 4. Den praktiske undervisning meddeles i velegnede og til formålet godkendte børnehaver, fritidshjem, fritids- og ungdomsklubber og andre anerkendte social-pædagogiske institutioner.

§ 5. Undervisningsministeren fastsætter de nærmere regler for optagelse af elever, undervisningen og fagenes omfang samt uddannelsernes afslutning.

§ 6. Elever, der under uddannelsen ikke mere opfylder de helbredsmæssige eller moralske krav til denne eller i øvrigt findes uegnede til gerningen, vil være udelukke fra videre undervisning.

§ 7. Undervisningsdirektøren for folkeskolen og seminarierne er tilsynsførende med seminarierne.

§ 8. Som rådgivende for undervisningsministeren i sager vedrørende uddannelsen på børnehaver- og fritidspædagogseminarier ned sættes et uddannelsesråd.

Stk. 2. Af uddannelsesrådets medlemmer udpeges 2 af børnehaveseminariernes rektorer, 2 af fritidspædagogseminariernes rektorer, 1 af socialministeriet, 2 af direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen, 1 af børnehaveseminariernes lærere, 1 af fritidspædagogseminariernes lærere, 1 af Danske Børnehaveråd, 1 af Dansk Fritidshjemsråd og 1 af

eleverne på børnehave- og fritidspædagogseminarierne.

Stk. 3. Undervisningsministeren eller en stedfortræder for denne leder uddannelsesrådets forhandlinger.

Stk. 4. Uddannelsesrådet holder ordinært mode en gang om året og i øvrigt, når ministeren skønner det fornødent.

Stk. 5. Uddannelsesrådet kan efter undervisningsministerens bestemmelse suppleres med yderligere medlemmer.

Stk. 6. Undervisningsdirektøren for folkeskolen og seminarierne deltager i uddannelsesrådets forhandlinger.

§ 9. Undervisningen på statsseminarierne er vederlagsfri.

Stk. 2. Til nedbringelse af undervisningsafgiften ved private seminarier ydes statsstøtte, hvis størrelse fastsættes på finansloven.

§ 10. På de årlige finanslove søges tilvejebragt hjemmel for videre uddannelse af børnehavelærere og fritidspædagoger.

§ 11. Det bør tilstræbes, at al videre uddannelse af børnehavelærere og fritidspædagoger efter undervisningsministerens nærmere bestemmelse sker i tilknytning til Danmarks Lærerhøjskole.

§ 12. Undervisningen går ud på at give eleverne videre uddannelse i de på seminarierne optagne fag, eventuelt tillige andre fag, der er af betydning for børnehavelærernes og fritidspædagogernes virksomhed, og derigennem give dem øget faglig og pædagogisk indsigt og fremme deres personlige udvikling.

§ 13. Denne lov, der ikke gælder for Færøerne og Grønland, træder i kraft den 1/8 1968.

Bemærkninger til lovforslaget

2. Forslag til bekendtgørelse om uddannelsen på de anerkendte børnehaveseminarier.

Formål.

Børnehaveseminariernes formål er at uddanne pædagoger til børnehaver og andre institutioner for børn i børnehvealderen. Seminarierne meddeler gennem en 3-årig uddannelse eleverne de nødvendige kundskaber og praktiske færdigheder, idet der samtidig lægges vægt på gennem denne uddannelse at udvikle og modne elevernes personlighed, således at de bliver sig deres pædagogiske og sociale ansvar bevidst og dermed tillige forstår betydningen af fortsat dygtiggørelse og fornyelse.

I. Oprettelse og ledelse af børnehaveseminarier og tilsynet med disse.

§ 1. Som betingelse for godkendelse af børnehaveseminarier som berettigede til at meddele den i denne bekendtgørelse omhandlede uddannelse kræves:

- at der foreligger en fyldestgørende plan for undervisningen,
- at lederen normalt har forudgående uddannelse i og virksomhed inden for et socialpædagogisk område og i kraft af en videregående uddannelse og praktisk erfaring med undervisning af voksne i øvrigt må anses for egnet til at lede et børnehaveseminarium,
- at lærerne har de fornødne kvalifikationer, hvortil i almindelighed må forlanges en nærmere dokumenteret særlig uddannelse på det pågældende fagområde,
- at der er sikret adgang for eleverne til den fornødne praktiske uddannelse i velegnede børnehaver, der normalt bør være godkendt som øvelsesbørnehaver af direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen,
- at lokalerne kan godkendes som tilfredsstillende som undervisningslokaler for det pågældende elevantal,
- at seminariets bestyrelse og vedtægterne for seminariet kan godkendes af undervisningsministeriet,
- at seminariet underkaster sig det af ministeriet anordnede tilsyn, jfr. stk. 4, og
- at seminariets klassetal og størrelsen af de

enkelte klasser kan godkendes af ministeriet.

Stk. 2. Seminariets ledelse bestrides af den anerkendte seminarirektor. Den daglige ledelse af praktikuddannelsen forestås af praktiklærere, som bør have været ledere af en børnehave, have deltaget i uddannelsen af elever og i kraft af en videregående uddannelse i øvrigt skønnes egnede. Den øverste ledelse af børnehaveseminariet varetages af en bestyrelse, hvori en repræsentant for øvelsesbørnehaverne, en repræsentant for folkeskolen (eventuelt friskolen) eller den højere skole og en læge skal have sæde. Seminarirektoren deltager uden stemmeret i bestyrelsens møder.

Ændringer i bestyrelsens sammensætning skal meddeles undervisningsministeren.

Stk. 3. Med godkendelsen, der meddeles af undervisningsministeren for 6 år ad gangen, følger adgang til at oppebære statstilskud til undervisningen efter de herfor fastsatte regler.

Stk. 4. Tilsynet med undervisningen udøves af undervisningsdirektøren for folkeskolen og seminarierne.

II. Optagelse på seminariet.

§ 2. For at kunne optages i seminariets yngste klasse skal eleven:

a) være fyldt 19 år inden udgangen af det kalenderår i hvilket optagelse er sket, og af seminariet skønnes moden og egnede til at påbegynde uddannelsen.

Elever, der ved optagelsen er fyldt 32 år, kan ikke forvente ansættelse med pensionsret ved anerkendte børnehaver,

b) fremlægge tilfredsstillende vidnesbyrd om forhold og vandel, deriblandt vidnesbyrd fra rette vedkommende om, hvad eleven har været beskæftiget med siden sin udtræden af børneskolen,

c) ved en ikke over en måned gammel lægeattest - herunder attest for tuberkuloseundersøgelse — godtgøre ikke at lide af nogen sygdom eller defekt, der gør eleven uskikket til at være børnehavelærer, eller som bevirker, at eleven kan smitte eller skade de andre elever på seminariet,

d) normalt have gennemgået en faguddannelse eller en almen uddannende under-

visning, der ligger ud over den almindelige folkeskoleuddannelse såsom folkehøjskoleophold af mindst 4 måneders varighed.

Studentereksamen, realeksamen, statskontrolleret prøve efter 9. og 10. klasse eller anden anerkendt afgangsprøve giver adgang til optagelse uden yderligere betingelser i den her omhandlede henseende,

e) på tilfredsstillende måde have gennemgået forpraktik i 1/2 år normalt i en anerkendt heldagsbørnehave inden for de sidste 2 år før optagelsen,

f) normalt have mindst 1/2 års husligt arbejde med fuldt ophold i et fremmed privathjem med småbørn.

Stk. 2. Seminariet kan optage en elev på prøve. Endelig bestemmelse om optagelse skal træffes senest 4 måneder efter optagelsen på prøve.

Stk. 3. Elever, der under tiddannelsen ikke mere opfylder de helbredsmæssige eller moralske krav til denne, eller i øvrigt findes uegnede til gerningen, vil være at udelukke fra videre undervisning efter bestemmelse af seminariets bestyrelse.

Stk. 4. Undervisningen forudsættes gennemført i løbet af et sammenhængende tidsrum af 3 år, men hvor særlige forhold taler derfor, kan seminariet tillade, at uddannelses-tiden afbrydes mellem 1. og 2. klasse eller 2. og 3. klasse, dog således at afbrydelsen ikke bør udstrækkes ud over 2 år.

III. Undervisningen på seminarierne.

§ 3. Undervisningens hovedformål er at give eleverne forståelse af barnets behov, og hvorledes disse behov bedst tilfredsstilles under de givne samfundsmæssige, familiepolitiske og kulturelle forhold.

Der tages væsentligst hensyn til børnehaveralderen (2½—7 år), men undervisningen må tage sigte på at give eleverne en helhedsopfattelse af udvikling og opdragelse, også med henblik på det spæde barn og skolebarnet.

Stk. 2. Undervisningen skal både ved sit stof og sin form bidrage til at fremme en selvstændig tilegnelse og vurdering samt øve eleverne i at fremføre deres meninger såvel skriftligt som mundtligt.

§ 4. Inden for de enkelte fags rammer stilles læreren frit med hensyn til emnevalg og stofets ordning. Arbejdet må i videst muligt omfang bygge på elevernes selvstændige iagttagelser og undersøgelser samt på studiebesøg m. v., og der lægges vægt på, at de øves i brug af fagenes tekniske hjælpemidler, som f. eks. filmsapparat, båndoptager, duplikator etc.

Hvor forholdene gør det nødvendigt kan en klasse deles i 2 hold, der undervises hver for sig, ligesom det for visse fags vedkommende kan være hensigtsmæssigt at give fællesundervisning til 2 eller flere klasser.

§ 5. Der gives undervisning i nedennævnte fag og i et omfang, der i det væsentlige svarer til det i hosfølgende normaltimestplan angivne timetal for hvert enkelt fag:

Psykologi-pædagogik	324
Børnehavelære	180
Sociale fag og børnelovgivning	150
Etik	18
Sundheds- og sygdomslære	72
Naturkundskab	60
Dansk og børnelitteratur	80
Talelære og stemmepleje	36
De skabende fag	800
Valgfrie fag	80
Speciearbejde (teori)	175
Samt indtil ca. 25 foredrag pr. år.	

Psykologi.

§ 6. Undervisningen i psykologi meddeles væsentligst ud fra udviklingspsykologiske, personlighedspsykologiske og socialpsykologiske synspunkter med henblik på at give eleverne muligheder for at imødekomme de krav, der stilles til dem i børnehavearbejdet.

Der lægges vægt på, at eleverne tilegner sig de nødvendige begreber og metoder, så de kan iagttage børn og unge og udforme deres iagttagelser i en personlighedsbeskrivelse.

Adfærdsvanskeligheder på forskellige områder beskrives og diskuteres, og eleverne orienteres om afvigelserne fra den normale udvikling såvidt muligt enten af en børnepsykiater eller en klinisk uddannet psykolog.

Der gives eleverne lejlighed til under vejledning på egen hånd eller i smågrupper at

gennemarbejde vigtige værker på det pædagogisk/psykologiske fagområde.

Pædagogik.

§ 7. Undervisningen omfatter en gennemgang af skiftende tiders og forskellige kulturers opfattelse af opdragelsens mål og midler med hovedvægten lagt på vor tids pædagogiske problemer, idet det tilstræbes at give eleverne et opdragelsesmæssigt helhedssyn.

Børnehavelære.

§ 8. Børnehavesagens historie.

Børnehavesagens idé og oprindelse gennemgås, og børnehavesagens vækst og udbredelse i en række lande følges.

Stk. 2. Praktisk børnehavelære.

A. Børnehavens arbejde med børnene.

1. Praktisk-pædagogiske spørgsmål fra børnehaven.
2. Børnehavens indretning, udstyr og arbejdsplan.
3. Børnenes leg og beskæftigelse (f. eks. skabende arbejde, individuel og kollektiv leg, emnearbejde, udendørsleg, husligt arbejde, naturen og menneskelivet).
4. Teoretisk og praktisk færdselsopdragelse af småbørn.
5. Børnehavens arbejde med adfærdsvanskelige og handicappede børn.
6. Sommerkolonier, udflytterbørnehaver, legesteder o. l.

B. Børnehavens samarbejde med hjemmene.

1. Forskellige former for samarbejde med forældrene: modtagelse af nye børn og forældre, besøg i hjemmene, forældremøder, klubber, studiekredse, bogudlån m. m.
2. Former for praktisk vejledning og hjælp til forældrene (i samarbejde med læreren i sociale fag).

G. Børnehavens samarbejde med andre pædagogiske og sociale institutioner.

1. Samarbejde med børneværn, vuggestuer, fritidshjem, skoler, hospitaler, rådgivningscentre, særforsorg o. l.
2. Samarbejde på områder hvor børnehaven er en del af en større institution: børne-

haver knyttet til flerleddede institutioner, skoler, hospitaler, særforborg, børnehjem m. v.

D. Børnehavederens administrative ansvar.

1. Gennemgang af de krav der må stilles ved oprettelsen af en børnehave, for at denne kan opnå anerkendelse, samt af de gældende bestemmelser vedrørende børnehaver.
2. Vejledning i reglerne om tilskud fra det offentlige og anvisning på førelse af møde- og betalingsbøger.
3. Vejledning i bog- og journalføring og i affattelse af ansøgninger, skemaer m. v. samt vejledning i tilrettelæggelse af budget og førelse af regnskab samt i at tilrettelægge intern kontrol med en børnehaves indtægter.
4. Børnehavens hygiejniske forhold; læge, kost m. v.
5. Forholdet til medarbejdere, bestyrelse og myndigheder.

E. Børnehavelærerens personlighed, hans indstilling over for arbejdet og hans samarbejde med andre, hans samfundsmæssige stilling, faglige interesser, arbejdskår m. m.

Sociale fag og børnelovgivning.

§ 9. Med udgangspunkt i elevernes erfaringer om sociale kår og familieøkonomi tilstræbes det gennem en drøftelse af alle familieproblemer på samfundsplan at skabe kendskab til børns familiemæssige baggrund som en nødvendig betingelse for at udføre pædagogisk arbejde med børn i institutioner.

I tilknytning hertil gives en orientering om lovgivningen til beskyttelse af barnet og familien og til familielivets fremme, herunder en omtale af svangerskabslovgivningen, mødrehjælpsinstitutionerne og vore vigtigste sociale love, specielt de, som har tilknytning til familien med en understregning af deres praktiske konsekvenser. Desuden gives en kort fremstilling af dagliglivets jura.

Familieforhold i andre lande og til andre tider kan supplere gennemgangen af familiens kår i Danmark i dag.

Stk. 2. Med udgangspunkt i den enkeltes forhold til samfundet gennemgås samfundets politiske, sociale og økonomiske struktur i hovedtræk således, at der lægges vægt på

ud fra aktuelle begivenheder at give eleverne et konkret og livsnært kendskab til det samfund, hvori de lever.

I tilknytning hertil gives orientering om befolkningsspørgsmål, grupperne i samfundet, organisationerne, skole- og uddannelsessystemet, erhvervsvejledning, arbejde og fritid samt lovgivningen vedrørende børns og unges arbejdsforhold, arbejderbeskyttelse og arbejdsløsheds- og ulykkesforsikring.

Stk. 3. Der gives en almindelig oversigt over den gældende børneforsorgslovgivning i hovedtræk. Børneforsorgens historie og børneforsorgen i dag gennemgås i nøje sammenhæng med samfundets udvikling og familielivets former. Reglerne om børns anbringelse uden for hjemmet og børneforsorgens forhold til de retshåndhavende myndigheder gennemgås, og der gives en oversigt over børneforsorgens organer og de institutioner, der virker for børneforsorg.

Kendskab til børneforsorgens forskellige institutioner og erhvervsvirksomheder søges i det omfang, det er praktisk muligt, uddybet gennem institutionsbesøg.

Det anbefales, at der gives eleverne en international orientering og en redegørelse for FN's arbejde for børn i alle lande.

Stk. 4. Gennemgangen af lovstoffet har til formål at bibringe eleverne et helhedsindtryk af retstilstanden på det omhandlede område og give dem en viden om vigtige fakta og så megen orientering i emnerne, at de i påkommende tilfælde ved hjælp af håndbøger eller lignende selv kan orientere sig om foreliggende tvivlsspørgsmål.

Etik.

§ 10. Eleverne gøres bekendt med de etiske grundprincipper i de kristent prægede kultursamfund og i andre kulturer. Undervisningen kan gives i tilslutning til andre fag, som emnet i øvrigt har tilknytning til.

Sundheds- og sygdomslære.

§ 11. Undervisningen omfatter anatomi og fysiologi i hovedtræk, herunder seksuallære; hygiejne (levnedsmiddel-, bolig- og personlig hygiejne med særligt henblik på barnets specielle krav i så henseende samt hygiejniske krav til børneinstitutioner, herunder i

sommerkolonierne); endvidere levnedsmiddellære og sygdomslære, specielt de epidemiske børnesygdomme samt sygdomsforebyggende foranstaltninger.

Eleverne må være grundigt orienterede med hensyn til den tilsynsførende læges opgave og pligter i børnehaven.

Der gives instruktion i elementær førstehjælp samt behandling af ofte forekommende småskader.

I undervisningen indgår foredrag om socialmedicin.

Naturkundskab og biologi.

§ 12. Undervisningen, støttet af ekskursioner og selvstudier, tilsigter at vække elevernes sans og forståelse for livet i naturen.

Der gives tillige en kort orientering om almene biologiske grundbegreber samt af udviklings- og arvelighedslæren.

Dansk og børnelitteratur.

§ 13. *Dansk*. Undervisningen er dels af almindelig karakter, dels tilrettelagt specielt med anvendelse i børnehaven og samlivet med børnene for øje.

Mundtlig og skriftlig dansk øves ved gennemgang af ældre og nyere litteratur på dansk, oplæsning, elevdiskussioner og korte elevforedrag samt skriftlige opgaver.

Stk. 2. *Børnelitteratur*. Fortælling for småbørn samt gennemgang af eventyr- og fortællingsamlinger, billedbøger og andre småbørnsbøger. En række timer på et børnebibliotek med gennemgang af bøger og orientering om biblioteksarbejde bør indgå som led i undervisningen.

Talere og stemmepleje.

§ 14. Undervisningen tilsigter at lære eleverne at bruge sproget bevidst, at øve stemmen og gøre udtalen distinkt med det formål dels at skabe et godt sprogligt miljø for børnene og de unge, dels at bidrage til at give eleverne en sikker optræden.

De skabende fag.

§ 15. Undervisningen bør tilrettelægges så eleverne igennem selvstændige arbejder lærer

teknikken ved de forskellige beskæftigelsesformer, og således at de lærer at lægge vægt på de til enhver tid fremherskende interesser blandt børn.

Eleverne skal i så vid udstrækning som muligt arbejde frit, således at deres fantasi og initiativ udvikles, og de opnår forståelse af den frie skabende virksomheds betydning.

Undervisningen bør tilrettelægges, så der bliver mulighed for at samarbejde de enkelte skabende fag.

Stk. 2. *Sang og musik*. Formålet med undervisningen er at lære eleverne at bruge deres stemmer rigtigt, at udvikle deres musikalske anlæg samt at give dem forståelse af børns sang.

Stk. 3. *Rytmik og gymnastik*. Undervisningen i disse fag tilsigter at bibringe eleverne forståelse for småbørns specielle behov på dette område såvel som en frigørende og udviklende aktivitet for de unge selv.

Stk. 4. *Formning*. Undervisningen omfatter de mest almindelige manuelle beskæftigelser, herunder maling, tegning, formning i forskellige materialer, træsløjd o. l.

Alle forhåndenværende materialemuligheder bør udnyttes.

Stk. 5. *Dramatisering*. Eleverne må igennem aktiv medvirken gøres fortrolige med forskellige former for dramatisk virksomhed, herunder pantomime, improvisation, rolleindstudering, Mester Jakel o. l.

Valgfrie fag for de enkelte seminarier.

§ 16. De enkelte seminarier kan udover de fastlagte grundfag supplere undervisningen med fag af mere almen art, som man måtte finde værdifulde for elevernes udvikling, f. eks. kulturhistorie, kristendomskundskab, foredrag over almene emner ved fremmede foredragsholdere.

Specielearbejde.

§ 17. I det 3. uddannelsesår vælger eleven et speciearbejde inden for et område, der normalt tager sigte mod et arbejde i daginstitutioner og andre social-pædagogiske institutioner.

Speciearbejdet, der godkendes af seminariets rektor, gennemføres normalt som et gruppearbejde og omfatter såvel en praktisk som en teoretisk del og afsluttes med en skrift-

lig rapport, der fremlægges ved afslutningen. Der gives ingen særskilt bedømmelse af specialearbejdet, men det påføres afgangsbrevet, hvilket specialearbejde eleven har deltaget i. Teoritimer inden for specialearbejdet behøver ikke at finde sted på seminariet.

Den praktiske uddannelse.

§ 18. Den praktiske undervisning meddeles i de i § 1, stk. 1 omhandlede praktiksteder. Den praktiske undervisning skal omfatte mindst 1200 timer i løbet af uddannelsesperioden, fordelt på alle 3 år.

Stk. 2. Praktikken fordeles således, at der bliver en stadig vekselvirkning mellem teori og praktik, og således at eleven får det bedste mulige billede af børnehavens liv, herunder åbnings- og lukketider, fester, forældremøder samt sommerkoloni.

Stk. 3. En periode af den praktiske uddannelse kan gennemgås i dertil af direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen godkendte vuggestuer, fritidshjem, børnehjem o. l.

I forbindelse med specialeopgaver i det 3. år kan praktikuddannelsen finde sted i særlige institutioner.

§ 19. Godkendelse som praktiksted kan kun meddeles børnehaver, som opfylder de krav i henseende til ledelse, udstyr og arbejde, der stilles til en velleddet og velindrettet børnehaven. Børnehavens leder skal besidde de fornødne pædagogiske forudsætninger for at kunne give seminarieeleverne det til sigtede udbytte af opholdet.

Såfremt en praktikperiode henlægges til en anden institution end en børnehaven, stilles der til en sådan institution de samme krav.

Børnehaven skal råde over uddannede børnehavelærere og praktisk medhjælp i et sådant omfang, at den kan drives forsvarligt uden anvendelse af elevernes arbejdskraft.

§ 20. Der udarbejdes en nærmere plan for elevernes arbejde på praktikstederne, der i et passende omfang skitserer de praktiske områder, som eleven bør gennemgå under opholdet på praktikstederne.

Om den nærmere plan for elevernes arbejde på praktikstedet træffes aftale mellem lederen af dette og børnehaveseminariets leder eller praktiklærere.

Stk. 2. Seminarirektoren og/eller praktiklærere bør ved besøg på praktikstederne mindst een gang i hver praktikperiode sikre så god forbindelse som muligt mellem praktiksted og seminarium. Ligeledes bør praktikvejlederne have mulighed for at besøge seminariet til enkelte timer eller kurser.

Det forventes, at lederen og/eller børnehavelæreren, der har eleven i sin gruppe, udbygger og vedligeholder kontakten med seminariet gennem deltagelse i de af seminariet arrangerede kontaktmøder, hvor der bør tilstræbes en gensidig orientering mellem lærerne i den teoretiske og praktiske uddannelse.

Stk. 3. Børnehaveseminariet meddeler een gang årligt til direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen, hvilke børnehaver der benyttes som praktiksteder. Ændringer i årets løb skal ligeledes meddeles direktoratet.

§ 21. Der udarbejdes til brug for praktiklederne et udtalelseskema, der sætter praktikstedet i stand til at redegøre for elevens arbejde og erfaringer med hensyn til de i § 20 stillede krav.

Der bør af hensyn til bedømmelsen af eleven på praktikstedet føres en protokol eller et kartotek, hvori praktikvejlederen i løbet af praktikperioden indfører for hver enkelt elev oplysninger om elevens beskæftigelse og standpunkt i arbejdet. Ved praktikperiodens afslutning indsendes til seminariet en udtalelse om eleven.

V. Undervisningens afslutning.

§ 22. Ved undervisningens afslutning udfærdiger faglærerne på grundlag af deres kendskab til elevernes kundskaber og evner et vidnesbyrd angående elevernes helhedsstandpunkt i undervisningsfagene. Vidnesbyrdet indføres i seminariets afgangsprotokol; for så vidt angår de fag, hvori særlig afsluttende prøve skal aflægges, skal vidnesbyrdet være meddelt og indført i protokollen forinden prøvens afholdelse. Vidnesbyrden sammenfattes under betegnelserne:

Særdeles tilfredsstillende
meget tilfredsstillende
tilfredsstillende
mindre tilfredsstillende
ikke tilfredsstillende

hvortil kan føjes en nærmere beskrivelse af de kvalifikationer hos eleven, der har dannet grundlag for den givne bedømmelse.

§ 23. Eleverne fremlægger ved afslutningen en skriftlig rapport over specialearbejdet samt arbejdet i de manuelle fag; der gives ingen særskilt bedømmelse af rapporten eller af de manuelle arbejder, men disse tages i betragtning ved udfærdigelsen af det almindelige vidnesbyrd i fagene.

§ 24. Der afholdes følgende afsluttende prøver:

- a) en mundtlig fremstilling over et opgivet almindeligt emne inden for den psykologisk/pædagogiske fagkreds, således at der gives eleven 2 timers forberedelse til en selvstændig fremstilling, der efterfølges af en samtale om emnet, ledet af seminariets lærer i faget,
- b) en skriftlig opgave i børnehavelære (4 timer),
- c) en mundtlig prøve i sociale fag med 1/2 times forberedelse.

Stk. 2. Opgaven til den skriftlige prøve stilles af undervisningsdirektøren for folkeskolen og seminarierne efter forhandling med censoren i faget og en repræsentant for seminarierne. Censor beskikkes af ministeriet.

Emnerne for de under a) og c) nævnte prøver foreslås af fagets lærere, men skal godkendes af censor.

Stk. 3. Ved den mundtlige prøve i sociale fag og samtalen over det opgivne almindelige emne inden for den psykologisk-pædagogiske fagkreds medvirker i hvert fag en af seminariets lærere som henholdsvis eksaminator og leder af samtalen samt en af ministeriet efter seminariets indstilling godkendt fremmed censor.

Stk. 4. Bedømmelsen af den skriftlige opgave sker ved censor i forbindelse med læreren i børnehavelære. Bedømmelsen af de mundtlige præstationer foretages af lærer og censor i forening.

Stk. 5. Ved bedømmelsen benyttes de foran i § 22 **angivne** betegnelser.

§ 25. Angående elevernes praktiske uddannelse afgiver lederne af denne uddannelse i de enkelte praktikperioder hver en bedøm-

melse af elevens arbejde og evner ved besvarelse af en række bestemte for alle elever fælles spørgsmål.

§ 26. Efter afslutningen af prøven modtager eleverne et afgangsbrev, der underskrives af seminariets rektor. Brevet skal indeholde oplysning om de i henhold til § 22 meddelte vidnesbyrd angående kundskaber og evner i de forskellige fag samt de ved de afsluttende prøver opnåede bedømmelser.

Stk. 2. På afgangsbrevet anføres desuden de af de pågældende praktikledere afgivne bedømmelser af elevens praktiske arbejde i de to sidste praktikperioder, idet der dog bortses fra specialepraktikken.

Stk. 3. På grundlag af disse udtalelser og kendskab i øvrigt til elevens praktiske og teoretiske arbejde afgiver seminarirektoren en hovedbedømmelse af elevens egnethed for børnehavegerningen, som ligeledes påføres brevet.

§ 27. Til elever, der udelukkes fra undervisningen i henhold til § 2, stk. 3 eller som af andre årsager ikke fuldender uddannelsen, må der ikke udleveres noget afgangsbrev, men alene en attestation fra seminarirektoren om, at de har fulgt undervisningen i et vist tidsrum, som nærmere angives.

§ 28. Ved hvert børnehaveseminarium føres en af ministeriet autoriseret afgangsprotokol, hvori hver dimittend opføres med fuldt navn, fødselsdag og -år. Heri anføres praktikvidnesbyrdene fra de to sidste praktikperioder, jfr. § 26, stk. 2, og inden prøvens afholdelse standpunktskaraktererne. Efter prøven indføres de ved denne opnåede bedømmelser.

Stk. 2. Inden hvert års 1. marts indsender børnehaveseminarierne meddelelse til direktoratet for folkeskolen og seminarierne om, hvilket antal dimittender der indstilles til prøven.

VI. Videregående uddannelse.

§ 29. Der gives en videregående uddannelse til uddybning og supplerung af det ved den 3-årige børnehavelæreruddannelse lærte, bl. a. med henblik på overtagelse af stillinger

som ledere af børnehaver eller andre social-pædagogiske institutioner. Denne uddannelse, der normalt skal være 1-årig, kan kun søges af uddannede børnehavelærere, som efter afslutningen af børnehavelæreruddannelsen har haft mindst 3 års praktisk arbejde i en børnehave eller anden institution for børn i alderen 2-14 år.

Dette kursus skal fortsat kunne søges af børnehavelærere med den hidtil godkendte uddannelse.

Stk. 2. Der indrettes endvidere kortere instruktionskursus vedrørende enkelte emner. Disse kursus kan også søges af andre end dem, der opfylder de i stk. 1 nævnte betingelser.

Stk. 3. Kursus slutter uden nogen prøve, således at der alene meddeles eleverne attestation for deltagelse.

Stk. 4. Bevilling til afholdelsen af disse kursus søges tilvejebragt på de årlige finanslove.

VIII. Ikrafttræden.

§ 30. De i nærværende bekendtgørelse indeholdte regler træder i kraft fra begyndelsen af undervisningsåret 1968-69.

§ 31. Ved nærværende bekendtgørelses ikrafttræden ophæves reglerne i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 12. juni 1961 om uddannelsen på de anerkendte børnehaveseminarier, således som denne er ændret ved bekendtgørelse af 4. juli 1962.

3. Forslag til bekendtgørelse om uddannelsen på de anerkendte fritidspædagogseminarier.

Formål.

Fritidspædagogseminariernes formål er at uddanne pædagoger til fritidshjem, fritids- og ungdomsklubber og andre social-pædagogiske foranstaltninger for børn og unge. Seminarierne meddeler gennem en 3-årig uddannelse eleverne de nødvendige kundskaber og praktiske færdigheder, idet der samtidig lægges vægt på gennem denne uddannelse at udvikle og modne elevernes personlighed.

således at de bliver sig deres pædagogiske og sociale ansvar bevidst og dermed tillige forstår betydningen af stadig dygtiggørelse og fornyelse.

I. Oprettelse og ledelse af fritidspædagogseminarier og tilsynet med disse.

§ 1. Som betingelse for godkendelse af fritidspædagogseminarier som berettigede til at meddele den i denne bekendtgørelse omhandlede uddannelse kræves:

at der foreligger en fyldestgørende plan for undervisningen,

at lederen normalt har forudgående uddannelse i og virksomhed inden for et socialt-pædagogisk område og i kraft af en videregående uddannelse og praktisk erfaring med undervisning af voksne i øvrigt må anses for egnet til at lede et fritidspædagogseminarium,

at lærerne har de fornødne kvalifikationer, hvortil i almindelighed må forlanges en nærmere dokumenteret særlig uddannelse på det pågældende fagområde,

at der er sikret adgang for eleverne til den fornødne praktiske uddannelse i velegnede social-pædagogiske institutioner, der normalt bør være godkendt af direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen,

at lokalerne kan godkendes som tilfredsstillende som undervisningslokaler for det pågældende elevantal,

at seminariets bestyrelse og vedtægterne for seminariet kan godkendes af undervisningsministeriet,

at seminariet underkaster sig det af ministeriet anordnede tilsyn, jfr. stk. 4 og

at seminariets klassetal og størrelsen af de enkelte klasser kan godkendes af ministeriet.

Stk. 2. Seminariets daglige ledelse bestrides af den anerkendte seminarirektor. Den daglige ledelse af praktikuddannelsen forestås af praktiklærere, som bør være eller have været leder af en social-pædagogisk fritidsinstitution, have deltaget i uddannelse af elever og i kraft af en videregående uddannelse i øvrigt skønnes egnet. Den øverste ledelse af seminariet varetages af en bestyrelse, hvori en repræsentant for folkeskolen (eventuelt friskolen) eller den højere skole og en læge

skal have sæde. Seminarirektoren deltager uden stemmeret i bestyrelsens møder.

Ændringer i bestyrelsens sammensætning skal meddeles undervisningsministeren.

Stk. 3. Med godkendelsen, der meddeles af undervisningsministeren for 6 år ad gangen, følger adgang til at oppebære statstilskud til undervisningen efter de herfor fastsatte regler.

Stk. 4. Tilsynet med undervisningen udøves af undervisningsdirektøren for folkeskolen og seminarierne.

II. Optagelse på seminariet.

§ 2. For at kunne optages i seminariets yngste klasse skal eleven:

a) være fyldt 19 år inden udgangen af det kalenderår, i hvilket optagelse sker og af seminariet skønnes moden og egnet til at påbegynde uddannelsen.

Elever, der ved optagelsen er fyldt 32 år, kan ikke forvente ansættelse med pensionsret ved anerkendte fritidshjem,

b) fremlægge tilfredsstillende vidnesbyrd om forhold og vandel, deriblandt en erklæring på tro og love om, hvorvidt den pågældende har været straffet, samt vidnesbyrd fra rette vedkommende om, hvad eleven har været beskæftiget med siden sin udtræden af børneskolen,

c) ved en ikke over en måned gammel lægeattest - herunder attest for tuberkuloseundersøgelse - godtgøre ikke at lide af nogen sygdom eile defekt, der gør eleven uskikket til at være fritidspædagog, eller som bevirker, at eleven kan smitte eller skade de andre elever på seminariet,

d) normalt have gennemgået en faguddannelse eller en almen uddannende undervisning, der ligger ud over den almindelige folkeskoleuddannelse såsom folkehøjskoleophold af mindst 4 måneders varighed. Studentereksamen, realeksamen, statskontrolleret prøve efter 9. og 10. klasse eller anden anerkendt afgangsprøve giver adgang til optagelse uden yderligere betingelser i den her omhandlede henseende,

e) have gennemgået en praktisk virksomhed af mindst 6 måneders varighed.

Af praktikken skal mindst 3 måneder have fundet sted i et anerkendt fritidshjem.

Den øvrige forpraktik kan have fundet sted i et anerkendt børn e/ungdomsarbejde, for børn/unge i alderen 7—18 år.

Ud over sådant arbejde kan der tages hensyn til virksomhed som leder af pædagogisk arbejde i børne/ungdomsorganisationer i et af vedkommende seminarium godkendt omfang, når arbejdet har haft en varighed af mindst 2 år,

f) have gennemgået 4 ugers begynderkursus i sløjd; undervisningen kan indrettes såvel med Dansk Skolesløjd som Askov Sløjd som udgangspunkt.

Elever med håndværksmæssig uddannelse kan af seminariet meddeles fritagelse herfor.

Stk. 2. Seminariet kan optage en elev på prøve. Endelig bestemmelse om optagelse skal træffes senest 4 måneder efter optagelsen på prøve.

Stk. 3. Elever, der under uddannelsen ikke mere opfylder de helbredsmæssige eller moralske krav til denne eller i øvrigt findes uegnede til gerningen, vil være at udelukke fra videre undervisning efter bestemmelse af seminariets bestyrelse.

Stk. 4. Undervisningen forudsættes gennemført i løbet af et sammenhængende tidsrum af 3 år, men hvor særlige forhold taler derfor, kan seminariet tillade, at uddannelsesiden afbrydes mellem 1. og 2. klasse eller 2. og 3. klasse, dog således at afbrydelsen ikke bør udstrækkes ud over 2 år.

III. Undervisningen på fritidspædagogseminarierne.

§ 3. Undervisningens formål er at give eleverne en så alsidig og grundig uddannelse, at de opnår forståelse af de 6-18 åriges legemlige og sjælelige behov, samt viden om, hvorledes disse behov tilfredsstilles og barnets naturlige, sunde udvikling derved fremmes. Der tages væsentligst hensyn til alderen 6-18 år, men undervisningen må tage sigte på at bibringe eleverne en helhedsopfattelse af udvikling og opdragelse, hvorfor undervisningen må tilsigte at give eleverne kendskab til samvirket mellem samfundsmæssige, familiepolitiske og kulturelle forholds indvirkning på barnet fra dets fødsel.

Gennem hele sit anlæg må undervisningen

klargøre den etiske, pædagogiske og samfundsmæssige betydning af fritidspædagogens arbejde med børn og unge.

Undervisningen lægges i videst muligt omfang i alle seminariets fag således til rette, at den er vejledende med hensyn til stoffets praktisk pædagogiske udformning i de forskellige former for social-pædagogiske tritidsforanstaltninger.

Foruden at sikre tilegnelsen af de nødvendige kundskaber og færdigheder må undervisningen både ved sit stof og sin form fremdrage fagenes kulturelle værdier og derved bidrage til at fremme elevernes personlige udvikling. Gennem arbejdsopgaver af forskellig art, der i videst muligt omfang bygger på elevernes selvstændige iagttagelser, søges deres evne til selvstændig tilegnelse og vurdering af et stof og til mundtlig og skriftlig fremstilling udviklet. Inden for de enkelte fags rammer gives der frihed med hensyn til emnevalg og stoffets ordning, og udvalgte områder kan således gøres til genstand for en dyberegående behandling.

Stk. 2. Eleverne må gøres fortrolige med fagenes hjulpekilder (håndbøger, kort, statistisk materiale m. m.), herunder med udnyttelsen af tekniske hjælpemidler til billedforevisning, båndoptager, skoleradio (evt. fjernsyn) og lignende og øves i praktisk brug heraf.

Stk. 3. Hvor forholdene gør det nødvendigt, kan en klasse deles i 2 hold, der undervises hver for sig, ligesom det for visse fags vedkommende kan være hensigtsmæssigt at give fælles undervisning til 2 eller flere klasser.

§ 4. Der gives undervisning i nedennævnte fag og i et omfang, der i det væsentlige svarer til det i hosstående normaltimeplan angivne timetal for hvert enkelt fag:

Psykologi-pædagogik	324
Praktisk-anvendt fritidspædagogik	220
Administrative forhold	40
Sociale fag og børnelovgivning	150
Etik	18
Sundheds- og sygdomslære	54
Naturkundskab	54
Dansk, børne- og ungdomslitteratur, kunstforståelse og film	100
Talelære og stemmepleje	36
Boldspil, lege og svømning	108

De skabende fag	854
Valgfrie fag	80
Speciearbejde (teori)	175
Samt indtil ca. 25 foredrag pr. år.	

Pædagogik og psykologi.

§ 5. Undervisningen skal give eleverne kendskab til forløbet af børns og unges udvikling. Udviklingsprocessen ses i relation til barnets anlægs- og miljøbetingede forudsætninger og til opdragelsens mål og midler. Børnenes indbyrdes forhold og samspillet mellem børn og voksne belyses ud fra synspunkter fra socialpsykologien og personlighedspsykologien.

Undervisningen omfatter en gennemgang af skiftende tiders og forskellige kulturers opfattelse af opdragelsens mål og midler med hovedvægten lagt på vor tids pædagogiske problemer, idet det tilstræbes at give eleverne et opdragelsesmæssigt helhedssyn.

Der lægges vægt på, at eleverne tilegner sig de nødvendige begreber og metoder, så de kan iagttage børn og unge og udforme deres iagttagelser i en personlighedsbeskrivelse.

Adfærdsvanskeligheder på forskellige områder beskrives og diskuteres, og eleverne orienteres om afvigelserne fra den normale udvikling såvidt muligt enten af en børnepsykiater eller en klinisk uddannet psykolog.

Under en gennemgang af læreprocessens psykologi belyses problemer i forbindelse med undervisningens metodik både for børn i normalskole og for børn med forskellige handicaps.

Der redegøres for den danske skoles organisation og målsætning.

Der gives eleverne lejlighed til under vejledning på egen hånd eller i smågrupper at gennearbejde vigtige værker på det pædagogisk/psykologiske fagområde.

Praktisk-anvendt fritidspædagogik.

§ 6. Undervisningen skal give eleverne forståelse af den opdragelsesmæssige værdi, der kan ligge i, at børn og unge får mulighed for en hensigtsmæssig udnyttelse af deres fritid. Eleverne skal gives kundskab om, hvordan en formålsbestemt pædagogisk tilrettelæggelse af social-pædagogiske fritidsvirksomheder kan

virke udviklende og berigende for de deltagende børn og unge således, at der tages hensyn til individuelt og gruppebestemte beskæftigelsesformer af både manuel og intellektuel art.

Ved gennemgang af de forskellige virksomheders historie, formål og opgaver i det moderne samfund, må de former, der er bedst egnede til supplerende af opdragelsen i hjem og skole, særligt fremhæves.

Der bør lægges vægt på, at eleverne forstår betydningen af børnenes og de unges aktive inddragelse i arbejdet (evt. ved selvstyre), af beskæftigelsesformernes pædagogiske betydning, af forskellige former for opdeling, af indretningen af lokaler og muligheder for beskæftigelse, af samarbejdet imellem alle de instanser, der har med børn og unge at gøre — personalet — forældrene — bestyrelsen — myndigheder osv., af fritidspædagogens personlighed, indstilling over for arbejdet og faglige interesser og arbejdskår

Følgende institutioner skal bl. a. gennemgås: fritidshjem, fritids- og ungdomsklubber, legepladser, børnehaveklasser, særinstitutioner (heldagsskoler, skoler for åndssvage, hospitaler, hjem for handicappede o. lign.) samt forhold vedrørende børns ferieforhold, børneorganisationer og andre social-pædagogiske fritidsforanstaltninger.

Administrative forhold.

§ 7. Undervisningen skal tilsigte at give eleverne forståelse af institutionslederens og bestyrelsens administrative ansvar ved gennemgang af de krav, der må stilles ved oprettelse af social-pædagogiske fritidsforanstaltninger, for at disse kan opnå anerkendelse, og af de gældende bestemmelser vedrørende disse institutioner.

Herudover gives der vejledning i bog- og journalføring og i affattelse af ansøgninger, skemaer m. v. og i reglerne om tilskud fra det offentlige og anvisning på førelse af regnskab samt i tilrettelæggelse af intern kontrol med institutionens indtægter herunder regnskab for feriekolonier.

Sociale fag og børnelovgivning.

§ 8. Med udgangspunkt i elevernes erfaringer om sociale kår og familieøkonomi til-

stræbes det gennem en drøftelse af alle aktuelle familieproblemer på samfundsplan at skabe kendskab til børns familiemæssige baggrund som en nødvendig betingelse for at udføre pædagogisk arbejde med børn i institutioner.

I tilknytning hertil gives en orientering om lovgivningen til beskyttelse af barnet og familien og til familielivets fremme, herunder en omtale af svangerskabslovgivningen, mødrehjælpsinstitutionerne og vore vigtigste sociale love, specielt de, som har tilknytning til familien med en understregning af deres praktiske konsekvenser. Desuden gives en kort fremstilling af dagliglivets jura.

Familieforhold i andre lande og til andre tider kan supplere gennemgangen af familiens kår i Danmark i dag.

Stk. 2. Med udgangspunkt i den enkeltes forhold til samfundet gennemgås samfundets politiske, sociale og økonomiske struktur i hovedtræk således, at der lægges vægt på ud fra aktuelle begivenheder at give eleverne et konkret og livsnært kendskab til det samfund, hvori de lever.

I tilknytning hertil gives orientering om befolkningsspørgsmål, grupperne i samfundet, organisationerne, skole- og uddannelsessystemet, erhvervsvejledning, arbejde og fritid samt lovgivningen vedrørende børns og unges arbejdsforhold, arbejderbeskyttelse og arbejdsledsløsheds- og ulykkesforsikring.

Stk. 3. Der gives en almindelig oversigt over den gældende børneforsorgslovgivning i hovedtræk. Børneforsorgens historie og børneforsorgen i dag gennemgås i nøje sammenhæng med samfundets udvikling og familielivets former. Reglerne om børns anbringelse uden for hjemmet og børneforsorgens forhold til de retshåndhavende myndigheder gennemgås, og der gives en oversigt over børneforsorgens organer og de institutioner, der virker for børneforsorg.

Kendskab til børneforsorgens forskellige institutioner og erhvervsvirksomheder søges i det omfang, det er praktisk muligt, uddybet gennem institutionsbesøg.

Det anbefales, at der gives eleverne en international orientering og en redegørelse for FN's arbejde for børn i alle lande.

Stk. 4. Gennemgangen af lovstoffet har til formål at bibringe eleverne et helhedsindtryk af retstilstanden på det omhandlede område

og give dem en viden om vigtige fakta, og så megen orientering i emnerne, at de i påkommende tilfælde ved hjælp af håndbøger eller lignende selv kan orientere sig om foreliggende tvivlsspørgsmål.

Etik.

§ 9. Eleverne gøres bekendt med de etiske grundprincipper i de kristent prægede kultursamfund og i andre kulturer. Undervisningen kan gives i tilslutning til andre fag, som emnet i øvrigt har tilknytning til.

Sundheds- og sygdomslære.

§ 10. Undervisningen omfatter anatomi og fysiologi i hovedtræk, herunder seksu allæ re, hygiejne (levnedsmiddel-, bolig- og personlig hygiejne med særligt henblik på barnets specielle krav til børneinstitutioner, herunder i sommerkolonierne), endvidere levnedsmiddellære og sygdomslære, specielt de epidemiske børnesygdomme samt sygdomsforebyggende foranstaltninger.

Der gives instruktion i elementær førstehjælp samt behandling af ofte forekommende småskader.

I undervisningen indgår foredrag om soci-almedicin.

Naturkundskab og biologi.

§ 11. Undervisningen, støttet af ekskursioner og selvstudier, tilsigter at vække elevernes sans og forståelse for livet i naturen. Der gives tillige en kort orientering om elmene biologiske grundbegreber samt af udviklings- og arvelighedslære.

Der gives oplysning om og vejledning i pasning af stueplanter, stuefugle, akvarier og terrarier samt i anlæggelse af samlinger fra naturen.

Dansk, børne- og ungdomslitteratur, kunstforståelse og film.

§ 12. Undervisningen tager sigte på såvel elevernes almene som deres faglige uddannelse. Det tilsigtes at øve og uddybe den færdighed og sikkerhed i anvendelsen af det danske sprog, som eleverne møder med ved optagelsen, ligesom der gives yderligere kend-

skab til ældre og nyere litteratur på dansk, samt teatrets, musikkens og den bildende kunsts betydning i menneskets tilværelse og disse områders værdi som opdragende og personlighedsudviklende faktorer.

Stk. 2. Der gives eleverne kendskab til den vigtigste børne- og ungdomslitteratur, specielt med henblik på litteratur, egnet til oplæsning, samt kendskab til brug af et børnebibliotek, ligesom der gives orientering om film og dens anvendelse.

Udstillings-, teater- og koncertbesøg ligger uden for timetallet.

Talelære og stemmepleje.

§ 13. Undervisningen tilsigter at lære eleverne at bruge sproget bevidst, at øve stemmen og gøre udtalen distinkt med det formål dels at skabe et godt sprogligt milieu for børnene og de unge, dels at bidrage til at give eleverne en sikker optræden.

Boldspil, lege og svømning.

§ 14. Der gives instruktion i forskellige former for boldspil, samt i indendørs og uden-dørs årstidsbestemte lege og idrætsformer, tilrettelagt efter forhåndenværende og tænkte pladsmuligheder, evt. folkedans.

Eleverne bør have undervisning i svømning og livredning.

De skabende fag.

§ 15. Undervisningen bør tilrettelægges så eleverne igennem selvstændige arbejder lærer teknikken ved de forskellige beskæftigelsesformer, og således at de lærer at lægge vægt på de til enhver tid fremherskende interesser blandt børn og unge.

Eleverne skal i så vid udstrækning som muligt arbejde frit, således at deres fantasi og initiativ udvikles, og de opnår forståelse af den frie skabende virksomheds betydning.

Undervisningen bør tilrettelægges, så der bliver mulighed for at samarbejde de enkelte skabende fag.

Stk. 2. *Sang og musik.* I sangundervisningen må eleverne lære at bruge deres stemmer rigtigt, at få øvelse i sang/musikledelse, at få forståelse for børns og unges sang. I så stor udstrækning som muligt bør elever-

ne lære at anvende musikinstrumenter, evt. i mindre hold.

Stk. 3. *Rytmik, gymnastik og dans.* Undervisningen tilsigter at bibringe eleverne forståelse for børns behov på disse områder såvel som en frigørende og udviklende aktivitet for eleverne selv.

Stk. 4. *Manuelt arbejde, værkstedsarbejde* o. lign. Undervisningen omfatter de mest almindelige manuelle beskæftigelser, herunder maling, tryk, formning i forskellige materialer, værkstedslære o. lign. Alle forhåndenværende materialemuligheder bør udnyttes.

Stk. 5. *Dramatisering.* Eleverne må igennem aktiv medvirken gøres fortrolige med forskellige former for dramatisk virksomhed, herunder pantomime, improvisation, rolleindstudering, Mester Jakel o. lign.

Valgfrie fag for de enkelte seminarier.

§ 16. De enkelte seminarier kan udover de fastlagte grundfag supplere undervisningen med fag af mere almen art, som man måtte finde værdifulde for elevernes udvikling, f. eks. kulturhistorie, kristendomskundskab, foredrag over almene emner ved fremmede foredragsholdere.

Specielearbejde.

§ 17. I det 3. uddannelsesår vælger eleven et speciearbejde inden for et område, der normalt tager sigte mod et arbejde i socialpædagogiske institutioner.

Speciearbejdet, der godkendes af seminariets rektor, gennemføres normalt som et gruppearbejde og omfatter såvel en praktisk som en teoretisk del og afsluttes med en skriftlig rapport, der fremlægges ved afslutningen. Der gives ingen særskilt bedømmelse af speciearbejdet, men det påføres afgangsbetiset, hvilket speciearbejde eleven har deltaget i. Teoritimer inden for speciearbejdet behøver ikke finde sted på seminariet.

IV. Den praktiske uddannelse.

§ 18. Den praktiske undervisning meddeles i velegnede og af vedkommende statsmyndighed anerkendte socialpædagogiske institutioner (praktiksteder).

Undervisningen skal omfatte fra 1250 --

1400 timer, der i det væsentlige søges afviklet inden for de første 2 år.

Stk. 2. Praktikken fordeles således, at der bliver en stadig vekselvirkning mellem teori og praktik, og således at eleven får det bedst mulige billede af de i § 1, stk. 1 nævnte institutioners liv, herunder åbnings- og lukketider, fester, forældremøder samt sommerkoloni af mindst 14 dages varighed.

Stk. 3. Såfremt det findes ønskeligt for at imødekomme elevens særlige ønske og behov, kan den praktiske uddannelse i fornødent omfang finde sted i hjælpeskoler, heldagskoler, børnepsykiatriske hospitalsafdelinger, skoler for åndssvage børn, særforsorgsinstitutioner, anerkendte børne- og ungdomshjem for børn i skolealderen o. lign. samt børnehaveklasser.

§ 19. Godkendelse som praktiksted kan kun meddeles institutioner som opfylder de krav i henseende til ledelse, udstyr og arbejde, der efter en sagkyndig bedømmelse stilles til en velleddet og velindrettet institution. Praktikstedets leder skal besidde de fornødne pædagogiske forudsætninger for at kunne give seminarieeleverne det tilsigtede praktiske udbytte af opholdet.

Praktikstedet skal råde over så megen uddannet medhjælp, at det kan drives forsvarligt uden anvendelse af elevernes arbejdskraft.

§ 20. Der udarbejdes en nærmere plan for elevernes arbejde på praktikstederne, der i et passende omfang skitserer de praktiske områder, som eleven bør gennemgå henholdsvis under 1. og 2. års ophold på praktikstederne.

De nærmere aftaler om selve praktikken træffes mellem lederen af praktikstedet og seminariets rektor og praktikklærere.

Stk. 2. Seminarirektoren eller praktikklærerne bør ved besøg på praktikstederne - mindst én gang i hver praktikperiode - sikre sig, at disse fortsat opfylder betingelserne for at virke som praktiksteder, og at eleverne får det tilstrækkelige udbytte af deres praktiske uddannelse.

Det forventes, at lederen og/eller assistenten, der har eleven i sin gruppe udbygger og vedligeholder kontakten med seminariet gennem deltagelse i de af seminariet arrangerede

de kontaktmøder, hvor der bør tilstræbes en gensidig orientering mellem lærerne i den teoretiske og praktiske uddannelse.

Stk. 3. Seminariet uddeler én gang årligt til Direktoratet for børne- og ungdomsfor sorgen, hvilke praktiksteder der benyttes. Æn dringer i årets løb skal ligeledes meddeles direktoratet.

§ 21. Der udarbejdes til brug for praktikstederne et udtalelseskema, der sætter praktikstedet i stand til at redegøre for elevens arbejde og erfaringer med hensyn til de i § 20 stillede krav.

Udtalelsen bør mindst omfatte følgende 5 forhold:

- elevens evne til at tilrettelægge arbejdet med børnene,
- elevens disciplinære evner og ordenssans,
- elevens forståelse af børnene,
- elevens samarbejdsevne overfor institutio nens øvrige personale,
- evt. andre forhold.

Udtalelsen om elevens arbejde og evner sendes til seminariet umiddelbart efter prak tikperiodens afslutning.

V. *Undervisningens afslutning.*

§ 22. Ved undervisningens afslutning ud færdiger faglærerne på grundlag af deres kendskab til elevernes kundskaber og evner et vidnesbyrd angående elevernes helheds standpunkt i undervisningsfagene. Vidnes byrdet indføres i seminariets afgangspro tokol; for så vidt angår de fag, hvori afslut tende prøve skal aflægges, skal vidnesbyr det være meddelt og indført i protokollen inden prøvens afholdelse. Vidnesbyrdene sammen fattes under betegnelserne:

Særdeles tilfredsstillende,
meget tilfredsstillende,
tilfredsstillende,
mindre tilfredsstillende,
ikke tilfredsstillende,

hvortil kan føjes en nærmere beskrivelse af de kvalifikationer hos eleven, der har dannet grundlag for den givne bedømmelse.

§ 23. Eleverne fremlægger ved afslutning en skriftlig rapport over specialearbejdet

samt arbejder i de manuelle fag; der gives ingen særskilt bedømmelse af rapporten eller af de manuelle arbejder, men disse tages i betragtning ved udfærdigelsen af det almin delige vidnesbyrd i fagene.

§ 24. Der afholdes følgende afsluttende prøver:

- en mundtlig fremstilling over et opgivet almindeligt emne inden for den psykolo gisk-pædagogiske fagkreds, således at der gives eleven 2 timers forberedelse til en selvstændig fremstilling, der efterfølges af en samtale om emnet, ledet af seminariets lærer i faget,
- en skriftlig opgave i praktisk-anvendt fritidspædagogik (4 timer),
- en mundtlig prøve i sociale fag med 1/2 times forberedelse.

Stk. 2. Opgaven til den skriftlige prøve stilles af undervisningsdirektøren for folke skolen og seminarierne efter forhandling med censoren i faget og en repræsentant for semi narierne.

Censor beskikkes af ministeriet.

Emnerne for de under a) og c) nævnte prøver foreslås af fagets lærer, men skal god kendes af censor.

Stk. 3. Ved den mundtlige prøve i so ciale fag og samtalen over det opgivne al mindelige emne inden for den psykologisk-pædagogiske fagkreds medvirker i hvert fag en af seminariets lærere som henholdsvis ek saminator og leder af samtalen samt en af ministeriet efter seminariets indstilling god kendt fremmed censor.

Stk. 4. Bedømmelsen af den skriftlige op gave sker ved censor i forbindelse med læ ren i praktisk-anvendt fritidspædagogik. Be dømmelse af de mundtlige præstationer fo retages af lærer og censor i forening.

Stk. 5. Ved bedømmelsen benyttes de for an i § 22 angivne betegnelser.

§ 25. Efter afslutningen af prøven modta ger eleverne et afgangsbrev, der underskri ves af seminariets rektor. Brevet skal inde holde oplysning om de i henhold til § 22 meddelte vidnesbyrd angående kundskaber og evner i de forskellige fag samt de ved de afsluttende prøver opnåede bedømmelser.

Stk. 2. På afgangsbrevet anføres desuden

en udførlig udtalelse om elevens praktiske arbejde i form af en af seminariets rektor og praktiklærere udarbejdet sammenfatning af samtlige elevens praktikudtalelser.

Stk. 3. På grundlag af praktikudtalelserne og kendskab i øvrigt til elevens praktiske og teoretiske arbejde afgiver seminarirektoren en hovedbedømmelse af elevens egnethed for fritidspædagoggeringen, som ligeledes påføres beviset.

§ 26. Til elever, der udelukkes fra undervisningen i henhold til § 2, stk. 3, eller som af andre årsager ikke fuldender uddannelsen, må der ikke udleveres noget afgangsbetegnelse, men alene en attestations fra seminarirektoren om, at de har fulgt undervisningen i et vist tidsrum, som nærmere angives.

§ 27. Ved hvert fritidspædagogseminarium føres en af ministeriet autoriseret afgangsprotokol, hvori hver dimittend opføres med fuldt navn, fødselsdag og -år. Heri indføres praktikbedømmelsen og inden prøvens afholdelse standpunktskaraktererne. Efter prøven indføres de ved denne opnåede bedømmelser.

Stk. 2. Inden hvert års 1. marts indsender fritidspædagogseminariene meddelelse til direktoratet for folkeskolen og seminariene om, hvilket antal dimittender der indstilles til prøven.

VI. Videregående uddannelse.

§ 28. Der gives en videregående uddannelse til uddybning og supplerings af det ved den

3-årige uddannelse lærte, bl. a. med henblik på overtagelsen af stillinger som ledere af fritidshjem eller andre social-pædagogiske institutioner. Denne uddannelse, der normalt skal være 1-årig, kan kun søges af uddannede fritidspædagoger, som efter afslutningen af fritidspædagoguddannelsen har haft mindst 3 års praktisk arbejde i et fritidshjem eller anden institution for børn i alderen 7-18 år.

Dette kursus skal fortsat kunne søges af fritidspædagoger med den hidtil godkendte uddannelse.

Stk. 2. Der indrettes endvidere kortere instruktionskursus vedrørende enkelte emner. Disse kursus kan også søges af andre end dem, der opfylder de i stk. 1 nævnte betingelser.

Stk. 3. Kursus slutter uden nogen prøve, således at der alene meddeles eleverne attestations for deltagelse i kursus.

Stk. 4. Bevilling til afholdelse af disse kursus søges tilvejebragt på de årlige finanslove.

VIL Ikrafttræden.

§ 29. De i nærværende bekendtgørelse indeholdte regler træder i kraft fra begyndelsen af undervisningsåret 1968-69.

§ 30. Ved nærværende bekendtgørelses ikrafttræden ophæves reglerne i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 22. februar 1962 om uddannelsen på de anerkendte fritidshjemsseminarier, således som denne er ændret ved bekendtgørelse af 4. juli 1962.

III.

UDVALGETS BEMÆRKNINGER TIL DE FREMSATTE FORSLAG

1. Seminariernes formål.

Børnehaveseminariernes formål er fortsat at uddanne pædagoger til børnehaver. Det er således seminariernes vigtigste opgave at bibringe eleverne de almene og pædagogiske kundskaber og færdigheder, som er nødvendige for virksomheden i børnehaven. Herudover skal uddannelsen dog også kvalificere til andre social-pædagogiske institutioner for børn i alderen 2 $\frac{1}{2}$ -7 år. Det har i denne forbindelse været drøftet, om børnehaveseminarierne også specielt skule uddanne eleverne til arbejdet i børnehaveklasserne. Der var i udvalget enighed om, at børnehavelærere med 3-årig uddannelse ville være særdeles kvalificerede til at varetage arbejdet i børnehaveklasserne, men der var samtidig enighed om, at man ikke på seminarierne skulle tilrettelægge undervisningen også med specielt sigte til dette arbejdsfelt. Der er derimod gennem specialarbejdet åbnet mulighed for, at elever med særlig interesse for arbejdet i børnehaveklasserne som specialearbejde kan vælge netop børnehaveklasser, jfr. nærmere om specialarbejdet pg. 27.

Fritidshjemsseminariernes formål er at uddanne pædagoger til fritidshjem, fritids- og ungdomsklubber og andre socialpædagogiske foranstaltninger for børn og unge. Fritidshjemsseminarierne skal i det hele uddanne ledere og medarbejdere til alle social-pædagogiske fritidsforanstaltninger for børn og unge i alderen 6-18 år. Der er således ikke blot tale om uddannelse af fritidshjems-lærere, men om uddannelse af fritidspædagoger, hvorfor disse seminarier fremtidigt foreslås benævnt fritidspædagogseminarier.

Børnehaveklasser har også været drøftet i forbindelse med fritidspædagoguddannelsen.

Udvalget finder ligeledes fritidspædagogen velkvalificeret til dette arbejdsområde, men her som ved børnehaveseminarierne mener udvalget, at undervisning specielt sigtende til dette arbejde må meddeles i forbindelse med specialearbejdet.

Udvalget mener endvidere, at det bør fremhæves, at det ikke blot er seminariernes formål at bibringe eleverne de nødvendige kundskaber og færdigheder, men at udvikle og modne elevernes personlighed og indgive dem forståelsen af, at særlig arbejdet med børn og unge kræver en stadig dygtiggørelse og fornyelse.

2. Oprettelse og ledelse af seminarier og tilsynet med disse.

Under gennemgangen af betingelserne for godkendelse af børnehave- og fritidspædagogseminarier har udvalget især drøftet de krav, der må stilles til lederens forudgående uddannelse og praktiske erfaring. Der var i udvalget enighed om ikke at stille krav om akademisk uddannelse. Man mener derimod fortsat, at der normalt må kræves, at lederen har forudgående uddannelse i og virksomhed inden for et socialt-pædagogisk område suppleret med en videregående uddannelse især inden for det psykologisk-pædagogiske fagområde. Udvalget mener, at man herudover må kræve, at lederen har forudgående erfaring med undervisning af voksne elever.

Lederen foreslås fremover benævnt seminarirektor, hvilket er i overensstemmelse med den terminologi, der anvendes i de øvrige nordiske lande.

Til specielt at varetage den praktiske uddannelse foreslår udvalget, at der ansættes

en eller flere praktiklærere. Praktiklærerens opgave bliver at tilrettelægge den praktiske uddannelse, hvorunder falder udvælgelse af egnede praktiksteder, udsendelse af elever og tilsyn med forløbet af elevernes ophold i praktikstederne. Desuden skal praktiklæreren formidle kontakten mellem seminarium og praktiksted gennem afholdelse af praktikvejledermoder og -kursus. Herudover skal praktiklæreren varetage undervisningen i børnehavelære henholdsvis praktisk-anvendt fritidspædagogik.

For at varetage disse opgaver må det kræves, at praktiklæreren har været leder af en social-pædagogisk institution og herunder have deltaget i uddannelse af elever. Desuden må vedkommende have gennemgået en videregående uddannelse, og her tænkes specielt på det 1-årige videreuddannelseskursus på Danmarks Lærerhøjskole.

Udvalget har endvidere drøftet spørgsmålet om oprettelse af statsseminarier for børnehavelærere og fritidspædagoger, hvilket synes ligeså naturligt som oprettelsen af statslærerseminarier. Når henses til den store samfundsmæssige betydning, der ligger i uddannelsen af medarbejdere til og ledere af de social-pædagogiske institutioner, synes det udvalget rimeligt at påpege, at det kan blive nødvendigt, at staten opretter og driver seminarier til varetagelse af disse uddannelser. Da den hidtidige ordning, hvorefter uddannelserne har været varetaget af private, imidlertid har virket tilfredsstillende, mener udvalget, at det vil være rimeligt, at disse uddannelser fortsat overlades til det private initiativ, dog således, at staten kan træde til at oprette og drive seminarier, hvis det private initiativ ikke længere på tilfredsstillende måde og i fornødent omfang magter opgaven.

Tilsynet med børnehave- og fritidspædagogseminarierne har hidtil været udøvet af en honorarlønnet konsulent. Udvalget skal foreslå, at dette tilsyn fremtidigt, i lighed med hvad der er gældende for alle øvrige seminarier, henlægges til direktoratet for folkeskolen og seminarierne, hvorunder disse seminarier i øvrigt administrativt henhører. I forbindelse hermed foreslår udvalget, at der i direktoratet oprettes en undervisningsinspektørstilling for børnehave- og fritidspædagogseminarier.

3. Optagelse på seminariet.

Under gennemgangen af optagelsesbetingelserne var der i udvalget enighed om, at de nugældende betingelser stort set fandtes dækkende.

Udvalget har drøftet spørgsmålet om indførelse af en optagelsesprøve til supplerung af seminarierne skøn over ansøgnernes modenhed og egnethed til at påbegynde uddannelsen. Dette skøn finder efter gældende bestemmelser bl. a. sted på grundlag af udtalelser fra forpraktikstederne og forstandernes indtryk af ansøgnernes efter samtaler med de pågældende. Denne form fandtes at give det bedste grundlag, hvorfor man ikke fandt det nødvendigt at stille krav om en optagelsesprøve.

Der var ligeledes i udvalget enighed om, at der fortsat ikke skulle kræves bestemte eksamensbetingelser for optagelse. Under en 3-årig uddannelse vil langt størstedelen af ansøgerne sandsynligvis have studentereksamen, realeksamen eller statskontrolleret prøve efter 9. og 10. klasse, men udvalget finder, at ansøgere med den almindelige folkeskoleuddannelse suppleret med en faguddannelse eller en almen uddannende undervisning ikke bør udelukkes fra at søge optagelse.

Det har siden 1953 været krævet, at en ansøger skulle være fyldt 20 år inden udgangen af det kalenderår, i hvilket optagelse sker. Denne optagelsesalder har navnlig været begrundet i det store ansvar, der påhviler eleverne, når de efter endt uddannelse går ud i det praktiske arbejde. Da uddannelsen nu gøres 3-årig, mener man fra udvalgets side, at optagelsesalderen bør sænkes fra 20 til 19 år. Dette kan nu gøres uden en sænkelse af dimissionsalderen, og en optagelsesalder på 18-19 år findes bedre at korrespondere med det tidspunkt, hvor de fleste unge vælger endeligt erhverv.

4. Den teoretiske uddannelse.

Under den 2-årige uddannelse har uddannelses-tiden været delt således, at ca. halvdelen af tiden er tilbragt med praktisk uddannelse i praktikstederne, medens resten af tiden har været anvendt til teoretisk undervisning på seminarierne.

Udvalgets undersøgelser har vist, at medens den praktiske uddannelse stort set har kunnet gennemføres inden for det fastsatte timetal, har samtlige seminarier for at kunne meddele en tidssvarende uddannelse måttet overskride det til teoretisk undervisning fastsatte timetal.

Udvalgets drøftelser har da også ført til, at den forlængede uddannelsestid væsentligst bør komme den teoretiske undervisning til gode, medens der kun skulle være behov for en mindre udvidelse af den praktiske uddannelse.

I forbindelse med en forhøjelse af timetallet for den teoretiske undervisning har det været drøftet, om der var behov for at medtage flere fag i uddannelserne, ligesom det faglige stof er blevet drøftet.

Udvalget finder, at den bestående fagkreds bør bibeholdes og blot suppleres med et enkelt nyt fag - talelære og stemmepleje.

Mængden af det faglige stof vil ikke nærmere kunne fastlægges. Dette må være fastsat med en vis fleksibilitet, så der er mulighed for ændringer i takt med udviklingen, men udvalget finder, at det udvidede timetal væsentligst bør give plads for en undervisning, hvor man i højere grad kan gå i dybden med problemerne, en undervisning, der virker udviklende og modnende, således at eleverne indstilles på og lærer selv at tilegne sig nyt stof, så de senere kan supplere deres viden og inddrage helt nye områder, efterhånden som de får brug derfor.

Undervisningsformen har ligeledes været drøftet. Den klassevise undervisning vil fortsat være hovedreglen, men udvalget finder, at der bør gives mulighed for en opdeling af klasserne i mindre grupper i visse timer, hvor det skønnes nødvendigt af pædagogiske hensyn, ligesom det i andre timer kan være hensigtsmæssigt at slå flere klasser sammen til fælles forelæsninger eller foredrag.

Inden for den psykologisk-pædagogiske fagkreds gives der eleverne lejlighed til at gennemarbejde vigtige værker under vejledning. Arbejdet formes som et gruppearbejde, i studiekredsform eller som individuel undervisning. De valgte værker læses og diskuteres med læreren, og på grundlag heraf skrives en opgave med personlige synspunkter, som sættes under debat. Til denne undervisning afsættes 2 ugentlige læretimer pr.

klasse. Den enkelte lærer stilles frit, hvilken undervisningsform han vil foretrække, alt afhængig af elevernes behov.

Den skriftlige årsopgave over et selvvalgt emne inden for den psykologisk-pædagogiske eller sociale fagkreds foreslår udvalget afløst af et specialearbejde. Til forskel fra den skriftlige årsopgave omfatter specialearbejdet såvel en praktisk som en teoretisk del og skal kunne vælges inden for et væsentligt større område.

Specialearbejdet skal efter samråd med seminariets rektor kunne vælges inden for et område, der tager sigte mod et arbejde i daginstitutioner og andre social-pædagogiske institutioner. Specialearbejdet gennemføres normalt som et gruppearbejde og omfatter såvel en praktisk som en teoretisk del og afsluttes med en skriftlig rapport, der fremlægges ved afslutningen. Der gives ingen særskilt bedømmelse af specialearbejdet, men det påføres afgangsbrevet, hvilket specialearbejde eleven har deltaget i. Specialearbejdet henlægges til det 3. uddannelsesår.

De psykologisk-pædagogiske fag.

Inden for børneforsorgen, der gennem mange år fortrinsvis er blevet vurderet som en social hjælpeforanstaltning, har man igennem de senere år ved siden af sociale synspunkter i stigende grad lagt familiepolitiske og social-pædagogiske synspunkter til grund. Denne udvikling fører naturligt til, at de pædagogiske fag: pædagogik, psykologi, børnehavelære og praktisk-anvendt fritidspædagogik betragtes som børnehavelærer- og fritidspædagoguddannelsens hovedfag.

De pædagogiske fag tilsammen tjener til forståelse og vejledning vedrørende alle børnehavelærerens og fritidspædagogens funktioner, både de rent beskæftigelsesmæssige og de i bredere forstand opdragende og sociale og må omfatte barnet, både det normale og det handicappede, på alle dets udviklingstrin.

I pædagogik orienteres eleverne aktuelt og historisk om opdragelsens mål og de midler, der må antages at føre mod det stillede mål, idet det tilstræbes at give eleverne et opdragelsesmæssigt helhedssyn.

Undervisningen i psykologi meddeles ud fra udviklingspsykologiske, personlighedspsy-

kologiske og socialpsykologiske synspunkter, ligesom eleverne må gøres bekendt med de nødvendige begreber og metoder, så de bliver i stand til at iagttage børn og unge og udforme deres iagttagelser i en personlighedsbeskrivelse.

I børnehavelære og praktisk-anvendt fritid spædagogik orienteres eleverne om pædagogikkens anvendelse i det praktiske arbejde, ligesom eleverne orienteres om den konkrete opbygning og om indholdet af de social-pædagogiske institutioner, hvori de skal have deres fremtidige virke.

Sociale fag og børnelovgivning.

Undervisningen koncentrerer sig nu som tidligere væsentligst om følgende 3 emner: Familien, samfundet og børneforsorgen.

Da man finder, at et grundigt kendskab til børnenes familiemæssige baggrund er en nødvendig forudsætning for det pædagogiske arbejde i institutionerne, mener man, at undervisningen væsentligst må koncentrerer sig om og tage sit udgangspunkt i familieforhold under alle former.

Orientering om det danske samfunds opbygning og administration foreslås meddelt som medborgerkundskab.

Man finder det betydningsfuldt, at der aflægges besøg i børneforsorgens institutioner og erhvervsvirksomheder. Sådanne besøg bør søges foretaget i små grupper for at give deltagerne bedst muligt udbytte af disse.

Talelære og stemmepleje.

Gennem en årrække har der ved et par seminarier været undervist i talelære og stemmepleje. Ud fra erfaringerne fra disse seminarier vil udvalget foreslå, at talelære og stemmepleje optages som et obligatorisk fag.

Undervisningen omfatter elementær stemmefysiologi og fonetik, øvelser for elever med insufficiante stemmer, artikulationsvaner og accent samt øvelser i mundtlig fremstilling.

Undervisningen foreslås tilrettelagt således:

- 1) En fremstilling af barnets sproglige udvikling og børnehavelærerens og fritidspædagogens rolle som sproglig vejleder.
- 2) En almindelig gennemgang af stemmens fysiologi, herunder fejlfunktioner hos

voksne, akustik samt en kort oversigt over dansk fonetik belyst ved eksempler fra rigssproget og dialekter samt barnesproget.

- 3) Der foretages en prøve af de enkelte elevers sprog, stemmemidler og artikulation med henblik på iværksættelse af special træning for de elever, der har vanskeligheder på disse områder.

De skabende fag.

De skabende fag søges under den 3-årige uddannelse tildelt en mere central stilling i uddannelserne ud fra erkendelsen af, at disse fag har væsentlig betydning for elevernes personlige udvikling.

For samtlige discipliner under de skabende fag gælder, at undervisningen bør lægge vægt på, dels at eleverne gennem personlige oplevelser får mulighed for at nå til en større erkendelse af sig selv, dels igennem arbejdet med de forskellige materialer og teknikker når frem til en dybere forståelse af, hvilke muligheder de skabende fag har for det enkelte barns individuelle udtryksform og arbejdsmåde. Endvidere må det tilstræbes, at eleverne får forståelsen af, hvorledes de skabende fag kan blive et værdifuldt pædagogisk hjælpemiddel til fremme af børnenes individuelle og sociale udvikling. Der bør således i alle discipliner lægges vægt på at arbejdsformen er så fri og eksperimenterende som overhovedet mulig.

Dramatisering er nu medtaget som fagområde, idet den dramatiske udtryksform bedre end nogen anden kunstnerisk form giver mulighed for en integrering af hele personligheden, ligesom den indebærer en mulighed for en naturlig koordinering af alle de skabende fags discipliner.

5. Den praktiske uddannelse.

Da formålet med uddannelsen er at uddanne eleverne til arbejde i de social-pædagogiske institutioner, må der i undervisningen indgå en sådan praktisk træning, at eleverne efter endt uddannelse er fortrulige med deres fremtidige praktiske arbejde.

Under den 2-årige uddannelse har undervisningsplanerne været fastlagt således, at

henved halvdelen af uddannelsestiden tilbragtes med praktisk arbejde i praktikstederne, fordelt således at den praktiske uddannelse skulle omfatte mindst 15 timers ugentligt arbejde i hele uddannelsestiden eller 30 timer ugentligt i halvdelen af denne, hvortil kom mindst 2 ugers årlig heldagspraktik.

Under den 3-årige uddannelse foreslås timetallet for den praktiske uddannelse ikke væsentligt forøget, idet udvalget finder, at den forlængede uddannelsestid bør benyttes til en styrkelse af de teoretiske fag.

Tilrettelæggelsen af praktikperioderne har man ment at måtte overlade til det enkelte seminarium ud fra hensynet til det enkelte seminariums muligheder med hensyn til beliggenhed, lokaler og lærerkræfter. Udvalget finder dog at praktikken, hvor det er praktisk muligt, bør lægges således tilrette, at der bliver en stadig vekselvirkning mellem teori og praktik. Af hensyn til specialearbejdet i det 3. år bør den praktiske undervisning i det væsentligste søges afviklet inden for de første 2 år.

Medens man for børnehaveseminarierne har ment at måtte fastholde, at den praktiske uddannelse i det væsentligste skal finde sted i børnehaver med kun en enkelt praktikperiode i vuggestuer, fritidshjem, børnehjem o. l., har man for fritidspædagogseminariernes vedkommende udvidet institutionskredsen af hensyn til den fremtidige udvikling. Medens den praktiske uddannelse tidligere i hvert fald for halvdelens vedkommende skulle foregå i et fritidshjem, skal man nu foreslå, at den skal kunne foregå i alle velegnede og anerkendte social-pædagogiske institutioner.

I forbindelse med specialearbejdet i det 3. år er der for begge uddannelsers vedkommende åbnet adgang for praktik i andre institutioner.

Sommerkolonipraktik vil fortsat være obligatorisk for elever på fritidspædagogseminarierne, men er af praktiske hensyn reduceret til 14 dage. Børnehaveseminarierne har igennem adskillige år haft vanskeligheder med at opfylde bekendtgørelsens bestemmelse om sommerkolonipraktik i børnehaver og kolonier. Udvalget er af den opfattelse, at sommerkolonipraktik fortsat bør gennemføres, hvor det er praktisk muligt.

Da det bl. a. har været formålet at nå

frem til en større fordybelse i de teoretiske fag, har udvalget ikke ment at kunne foreslå, at der afses timer til en væsentlig forøgelse af timetallet for den praktiske uddannelse, og udvalget har derfor set det som sin opgave at søge at effektivisere denne.

For at sikre at praktikuddannelsen tilrettelægges på omhyggelig og forsvarlig måde under hensyn til hver enkelt elevs særlige behov og for at sikre og uddybe samarbejdet mellem praktiksted og seminarium foreslår udvalget, at antallet af praktiklærere øges, således at der ansættes mindst 1 heltidsbeskæftiget praktiklærer for hver 3 klasser ved seminarieret.

Man skal endvidere for at sikre det rette udbytte af opholdet på praktikstederne foreslå, at der udarbejdes en nærmere plan for elevernes arbejde på praktikstederne, der i passende omfang skitserer de praktiske områder, som eleven bør gennemgå henholdsvis under 1. og 2. års ophold på praktikstederne.

Man skal endvidere i det hele foreslå, at samarbejdet mellem praktiksted og seminarium udbygges, ikke blot på lederplan, men også mellem seminariets faglærere og praktikstedernes medarbejdere.

Ved praktikperiodens afslutning afgiver praktikvejlederen en udtalelse om eleven. Til brug for praktikstederne foreslås af seminarierne udarbejdet et udtalelsesskema, der sætter praktikvejlederne i stand til nærmere at redegøre for elevens arbejde i praktikstedet.

Der har ikke hidtil været ydet betaling for modtagelse af elever i praktik. Da praktikvejledernes arbejde med eleverne imidlertid er af afgørende betydning for hele uddannelsen og det samtidig er et stort arbejde og ansvar, der placeres på disse, foreslår udvalget, at der indføres betaling for modtagelse af elever i praktik, jfr. side 41.

6. Uddannelsernes afslutning.

Udvalget har indgående drøftet spørgsmålet om uddannelsernes afslutning.

Hidtil har der været afholdt følgende afsluttende prøver:

1. En mundtlig fremstilling over et opgivet almindeligt emne inden for den psykologisk-pædagogiske fagkreds, således at der

gives eleven 2 timers forberedelse til en selvstændig fremstilling, der efterfølges af en samtale om emnet, ledet af seminariets lærer i faget.

2. En skriftlig opgave i børnehavelære/fritidshjemslære (4 timer).
3. En mundtlig prøve i sociale fag med 1/2 times forberedelse.

Afgangsbeviserne har foruden de ved de afsluttende prøver opnåede vidnesbyrd indeholdt vidnesbyrd for samtlige undervisningsfag afgivet af faglærere og praktiklærere på grundlag af deres kendskab til elevernes kundskaber og evner, ligesom seminariets forstander på grundlag af disse udtalelser og kendskab i øvrigt til elevens praktiske og teoretiske arbejde har afgivet en hovedbedømmelse af elevens egnethed for gerningen.

Nogle af vidvalgets medlemmer (P. Boelskov, E. Saaek, Aa. Hauch, M. Teilmann, E. Bøgh, B. Kaufmann, G. J. Langelo, H. Johansen) har givet udtryk for ønsket om en afskaffelse af de hidtil afholdte afsluttende prøver, idet man finder, at en afslutning uden prøver er mest ønskelig ud fra et pædagogisk synspunkt. En afslutning uden prøver stiller lærere og elever friere i henseende til undervisnings- og arbejdsform, ligesom man er af den opfattelse, at de kendte eksamensformer ikke i tilstrækkelig grad kan måle og vurdere, hvorledes eleven har tilegnet sig og på en personlig måde er i stand til at anvende det gennemarbejdede stof.

Andre medlemmer af udvalget (H. Horsten, A. Friis, M. Jørgensen, J. Sigsgaard, I. Oldenburg, G. Søbye Thomsen, N. H. Vilien, E. Holm) finder, at det i en tid, hvor andre skoleformer går mod strengere eksamenskrav, ville nedsætte respekten om disse uddannelser, om man gik bort fra afsluttende prøver. Man finder det af værdi — også for eleverne selv — at deres færdigheder og kundskaber bedømmes af uhildede. En eksamensfri afslutning kunne tiltrække mindre velkvalificerede unge til disse uddannelser og omvendt få særdeles velkvalificerede til at søge andre uddannelser. Hertil kommer, at man finder, at de afsluttende prøver er med til at sikre en ensartet uddannelse på de forskellige seminarier.

De ansættende myndigheder har endvidere givet udtryk for, at gennemgang af et

eksamensfrit børnehave- eller fritidspædagogseminarium ikke vil kunne danne grundlag for ansættelse i stillinger med selvstændigt pædagogisk ansvar, herunder lederstillinger, hvilket vil sige, at ansættelse højst kan ske i 14. lønningsklasse. Ønskes ansættelse i højere lønningsklasse, må den pågældende underkaste sig en eksamination hos undervisningskonsulenten i direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen, en eksamination, der normalt forudsætter intensiv selv læsning i mindst et år, eller gennemgang af et årskursus med eksamensafslutning.

Da der ikke i udvalget har kunnet opnås flertal for en afskaffelse af de afsluttende prøver, skal udvalget foreslå, at der ikke foretages ændringer i de hidtidige afsluttende prøver.

Udvalget skal dog foreslå, at den hidtidige regel om, at hvis der ved bedømmelsen i mere end ét af de af prøven omfattende fag kun opnås betegnelsen »ikke tilfredsstillende«, kan der ikke meddeles den pågældende afgangsbetegnelse, udgår, idet man finder, at uegnede elever bør udskilles på et langt tidligere tidspunkt.

Udvalget vil endvidere finde det rimeligt, om spørgsmålet om uddannelsernes afslutning senere tages op i det foreslåede uddannelsesråd, når man har erfaringer fra den 3-årige uddannelse at bygge på.

7. Videregående uddannelse.

Siden 1959 har der i tilknytning til Danmarks Lærerhøjskole årligt været afholdt et 1 O-måneders videreuddannelseskursus for børnehavelærere og -lærerinder.

Begrundelsen for oprettelsen af et sådant kursus var, at den grundlæggende uddannelse for de flestes vedkommende fandt sted i 20-25 års alderen, og at eleverne ikke i denne alder kunne have det udbytte af alle sider af uddannelsen, som den senere alder og praktiske erfaring giver mulighed for. Den grundlæggende undervisning må være fælles for alle og kan ikke tage særligt hensyn til de elever, som senere viser evner til at overtage de største og vanskeligste opgaver. Herudover fandt man, at det ville være af betydning, at de mest interesserede og velegnede blandt børnehavelærerne kunne få en fornyelse af

deres arbejde ved en supplerende uddannelse, som de gennem deres erfaringer i det praktiske arbejde havde fået særlige forudsætninger for at modtage.

Uddannelsen har bestået i en større fordybelse og indtrængen i nogle af de samme fag, som allerede lærtes under den grundlæggende uddannelse, med udvidelse af stoffet under hensyntagen til de senere års udvikling. Undervisningen har endvidere været tilrettelagt således, at der er taget hensyn til de særlige forudsætninger, som eleverne har i kraft af deres uddannelse og erfaring i det praktiske arbejde.

En videregående uddannelse af fritidshjemslærere og -lærerinder ventes påbegyndt i 1966 efter tilsvarende retningslinier.

Udvalget foreslår den supplerende uddannelse bibeholdt også under en 3-årig uddannelse. Man mener ikke, at behovet for en sådan videregående uddannelse vil blive mindre — snarere tværtimod. Også fremover kan der forventes en sådan udvikling inden for det social-pædagogiske område, at medarbejderne i en senere alder vil have behov for en supplerende uddannelse for at kunne overtage de største og vanskeligste opgaver.

Videreuddannelseskurserne skal også stå åbne for børnehavelærere og fritidspædagoger med de hidtil godkendte uddannelser.

8. Overgangen til den 3-årige uddannelse.

A. 1. *Behovet for børnehavepædagoger.*

I den i 1963 af børne- og ungdomsforsorgens pædagogiske nævn afgivne betænkning om børnehaveproblemer er det anført, at der i løbet af 10-året indtil 1973 vil være behov for yderligere ca. 30.000 børnehavempladser, eller ca. 3.000 nye pladser årligt, og at det vil være nødvendigt for at dække dette behov om uddanne godt 700 børnehavelærerinder om året i løbet af 10-års perioden.

Direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen har oplyst, at udviklingen efter 1963 har vist, at der er sket en betydelig vækst: i antallet af børnehaver. Medens der i årene indtil 1963 gennemsnitligt er oprettet 400 til 600 nye pladser årligt, er der i 1963/64 oprettet nye børnehaver med 888 normerede pladser,

i 1964/65 med 1707 normerede pladser og i 1965/66 indtil 5. marts 1966 børnehaver med tilsammen 2.031 normerede pladser. I samme periode er der nedlagt børnehaver med tilsammen 80 pladser, således at nettotilgangen har været 4.546 normerede pladser. Det må antageligt kunne påregnes, at der allerede i 1966/67 vil blive en nettotilgang på 3.000 pladser, svarende til det i 1963 opsatte mål.

Særligt efter at byggeriet af daginstitutioner fra 1. marts 1966 er blevet givet fri, kan der påregnes en stærk stigning i antallet af børnehavempladser. Det bemærkes i denne forbindelse, at der i februar 1966 beroede planer og forespørgsler i direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen vedrørende 406 nye børnehaver. Det må derfor antageligt kunne påregnes, at der allerede i 1966/67 vil blive en nettotilgang på væsentligt over 3.000 pladser.

Under forudsætning af at der i løbet af 10-året fortsat vil blive tilvejebragt 30.000 pladser, skal der imidlertid på grund af det utilstrækkelige byggeri i de foregående år indtil begyndelsen af 1973 opføres 3.500 pladser pr. år, eller 500 mere end tidligere beregnet. Dette problem kunne tænkes løst derved, at opførelsen af det beregnede antal pladser strækkes til tiden efter 1973, men dette kan rent principielt ikke anses for nogen farbar løsning, idet det må påregnes, at der i årene efter 1973 vil ske en mærkbar stigning i behovet. Dette er en følge af dels den forventede fortsatte stigning i børnetallet efter 1973, dels udviklingen i det pædagogiske behov for børnehavempladser og tendensen til, at hjemmearbejdende kvinder med småbørn i stigende omfang ønsker at påtage sig almindeligt erhvervsarbejde udenfor hjemmet. Her til kommer, at det efter frigivelsen af børnehavebyggeriet ikke længere er muligt centralt at regulere takten i oprettelse af nye børnehavempladser, og afgørende herfor vil herefter stort set være omfanget af det lokalt følte behov sammenholdt med muligheden for at finansiere børnehavebyggeriet.

Som foran nævnt, regner børne- og ungdomsforsorgens pædagogiske nævn i den i 1963 afgivne betænkning om børnehaveproblemer med, at der i 10-året indtil 1973 vil blive behov for en udbygning af børnehaverne med yderligere 30.000 pladser. Heraf tilskrives ca. 13.000 pladser stigningen i bør-

netallet, 14.000 pladser skal fremskaffes til eliminering af børnehavernes ventelister, medens 3.000 pladser skyldes den stigende efterspørgsel efter kvindelig arbejdskraft. Det fremgår af betænkningen, at der udover foranstående pladstal er et yderligere behov, idet der ved fastsættelsen af de 30.000 pladser ikke er taget hensyn til det pædagogiske behov, det vil sige hensynet til barnets opdragelse og udvikling. Endvidere er der ved fastsættelsen af foranstående tal kun i mindre omfang taget hensyn til, at de gifte kvinder med små børn i stigende omfang påtager sig - og ønsker at påtage sig - erhvervsarbejde udenfor hjemmet.

Det er herefter muligt, at der i årene 1967/68 til 1972/73, udover de foran nævnte 3.500 nye pladser årligt, i gennemsnit vil blive oprettet f.eks. 500, 1.000 eller 1.500 nye pladser årligt, eller i alt 4.000, 4.500 eller 5.000 nye pladser årligt.

Forsåvidt angår behovet for nyuddannede børnehavelærerinder, var det, som nævnt foran, i betænkningen om børnehaveproblemer beregnet, at der skulle uddannes godt 700 lærerinder om året for at dække behovet. Ved beregningen af dette tal er taget hensyn til, at et betydeligt antal børnehavepædagoger søger arbejde inden for særforsorgen og andre institutioner, der efterspørger uddannede børnehavepædagoger, og at der inden for disse områder i de kommende år vil finde en stigning sted i behovet for børnehavepædagoger, svarende til den beregnede stigning inden for børnehavområdet. Imidlertid blev der i 1965 kun dimitteret 498 nye lærerinder. Hertil kommer, at der i børnehaveseminariernes 1. og 2. klasser i efteråret 1965 er indskrevet henholdsvis 644 og 553 elever, hvorfor man i 1966 og 1967 kun kan forvente et antal dimittenter på henholdsvis ca. 550 og knapt 600.

Følgen af det foran anførte må derfor blive, at det vil være nødvendigt i årene indtil 1973 at uddanne yderligere 75 børnehavelærerinder årligt. Hertil kommer, at antallet af børnehaveklasser i folkeskolen og dermed behovet for børnehavelærerinder vil stige betragteligt, efter at den etablerede forsøgsordning ser ud til at ville blive afløst af en mere permanent ordning. Direktoratet for folkeskolen og seminarierne har skønnet, at der til dette formål skal uddannes yderligere

ca. 25 børnehavelærerinder årligt, således at man i de kommende år indtil 1973 må stille imod at uddanne ca. 800 nye børnehavepædagoger om året.

A. 2. *Behovet for børnehaveseminarier.*

I den tidligere nævnte betænkning fra 1963 om børnehaveproblemer har børne- og ungdomsforsorgens pædagogiske nævn anbefalet, at uddannelsen som børnehavepædagog udvides fra 2 til 3 år. Nævnet har i denne forbindelse anført, at man må lægge vægt på, at en sådan udvidelse sker gradvis i takt med uddannelseskapaciteten, da selv en midlertidig nedgang i antallet af uddannede kan komme til at betyde en hindring for den nødvendige udbygning af børnehaverne.

Nævnet har endvidere påpeget — overensstemmende med synspunkter fremsat fra børnehaveseminariernes side - at overgangen fra den 2-årige til den 3-årige uddannelse kan ske ved, at seminarierne i et enkelt år optager elever både til den 2-årige og den 3-årige linie.

Udvalget er for sit vedkommende enig i, at problemerne om overgang fra den 2-årige til den 3-årige uddannelse bør løses i overensstemmelse med de foran anførte synspunkter, og udvalget finder, at ikrafttrædelsestidspunktet for den 3-årige uddannelse bør sættes til 1. august 1968.

Den endelige fastsættelse af ikrafttrædelsestidspunktet må bero på følgende 3 forhold:

1) I hvilket omfang stigningstakten for etablering af nye børnehavempladser vil blive forøget som følge af frigivelse af børnehavebyggeriet pr. 1. marts 1966.

2) I hvilket tempo det lykkes at udvide uddannelseskapaciteten på børnehaveseminarierne.

3) I hvilket omfang det lykkes at sikre, at der i overgangsåret optages så nær som muligt det dobbelte antal af det sædvanlige antal elever til uddannelse, henholdsvis til en 2-årig og en 3-årig uddannelse.

I august 1965 var der på de bestående børnehaveseminarier indskrevet 553 elever i 2. klasse fordelt på 24 klassehold, medens der i 1. klasse var 27 klassehold med 644 elever.

Den gennemsnitlige klassekvotient er for tiden 23-24 elever, men der er temmelig store variationer mellem klassekvotienterne

på de enkelte seminarier. Udvalget finder, at en passende klassekvotient for børnehaveseminariernes vedkommende vil være 24.

For at nå frem til den nødvendige udvidelse af uddannelseskapa­citeten bør børnehaveseminarierne i Kolding, Esbjerg og Holstebro hver optage 2 hold årligt fra 1966. Endvidere påregner Slagelse børnehaveseminarium at påbegynde sin virksomhed i 1966 med 1 hold, medens der fra 1967 vil kunne optages 2 hold.

Endelig påregner Holte børnehaveseminarium fra 1966 at kunne udvide uddannelseskapa­citeten med 2 hold, medens Odense børnehaveseminarium fra samme tidspunkt vil kunne udvide kapaciteten med 1 hold. De to seminarier vil herefter i 1966 og 1967 hver kunne optage henholdsvis 4 og 3 hold.

Herudover vil Nordisk Montessorikursus i 1966 kunne optage yderligere 1 klassehold, således at dette børnehaveseminarium i 1966 optager 2 hold og i 1967 1 hold.

Udvalget skønner herefter, at der i hvert af årene 1966 og 1967 vil kunne optages 35 hold med 840 elever.

Ved overgangen til den 3-årige uddannelsesordning i 1968 bør der dette år optages elever både til den 2-årige og til den 3-årige uddannelse.

Det står på forhånd klart, at man ikke uden betydelige vanskeligheder kan overgå til den nye uddannelsesordning efter de foran skitserede retningslinier, idet antallet af klassehold i overgangsåret må udvides ganske betydeligt, hvilket bevirker vanskeligheder med fremskaffelse af lokaler, praktiksteder og lærerkræfter.

Udvalget er imidlertid af den opfattelse, at der trods disse vanskeligheder, på samtlige seminarier, bortset fra Nordisk Montessorikursus bør optages hold både til den 2-årige og den 3-årige uddannelse, og at der på Frøbelseminariet, Frøbelhøjskolen, Seminariet for småbørnspædagoger, Jydsk børnehaveseminarium, Social-pædagogiske børnehaveseminarium, Ålborg børnehaveseminarium og Åbenrå børnehaveseminarium bør optages eet hold mere end normalt i 1968. Der vil herefter, som det fremgår af tabel I, på børnehaveseminarierne i 1968 kunne optages 18 hold med tilsammen 432 elever til den 2-årige uddannelse, og 24 hold med i alt 576 elever til den 3-årige uddannelse.

Udvalget antager, at samtlige børnehaveseminarier i 1969 og i de følgende år hvert vil kunne optage 2 hold om året. Flere hold vil kunne optages af Holte børnehaveseminarium, Odense børnehaveseminarium og Jydsk børnehaveseminarium, der hvert påregner at kunne tage 3 hold årligt, medens Nordisk Montessorikursus ved overgang til en 3-årig uddannelsesordning formentlig kun vil kunne optage et hold elever om året. Fra og med 1969 skulle børnehaveseminarierne herefter kunne optage i alt 32 klassehold med tilsammen 768 elever.

Imidlertid må det påregnes, at der sker et vist frafald blandt eleverne. På grundlag af de foreliggende erfaringer om afgang­en kan det forventes, at ca. 8-10% vil afbryde uddannelsen, forinden de har bestået eksamen. De forannævnte elevtal må derfor reduceres 1 overensstemmelse hermed, og det kan herefter antages, at der i årene 1966-1973 vil blive dimitteret følgende antal fuldt uddannede børnehavelærere:

1966.	550	børnehavelærere
1967.	590	
1968.	760	
1969.	760	
1970.	400	
1971.	520	
1972.	700	
1973.	700	

I gennemsnit vil der herefter blive uddannet 620 børnehavelærere om året, hvilket er væsentligt mindre end behovet, der som anført under afsnit A. 1. er beregnet til 800 børnehavelærere. Under forudsætning af, at der vil blive opført børnehaver med tilsammen gennemsnitligt 3.500 pladser om året, skal der udover foranstående antal børnehavelærere gennemsnitligt uddannes yderligere 8 hold lærere om året, og uddannelseskapa­citeten i 1973 skal være 4 å 5 hold udover de foran beregnede 32 hold, hvorfra der tilsammen vil kunne dimitteres 700 fuldt uddannede børnehavepædagoger.

Det vil derfor være nødvendigt at udvide kapaciteten på børnehaveseminarierne udover de forannævnte 32 årlige klassehold gennem opførelse af yderligere 3 seminarier med hvert 2 hold. Spørgsmålet om de 3 børnehaveseminariers placering må afgøres under hensyn til elevtilgangen og det mulige antal praktik-

steder. Udover oprettelsen af 3 nye børnehaveseminarier vil det i en årrække være nødvendigt at tage andre midler i anvendelse for at forøge kapaciteten på børnehaveseminarierne. Udvalget skal i denne forbindelse pege på en forhøjelse af klassekvotienten.

Under forudsætning af, at det vil være muligt at få de 3 nye seminarier i gang pr. 1. august 1967, vil antallet af hold, der påbegynder uddannelsen i 1967, blive 41, medens der i 1968 vil kunne igangsættes 21 hold til den 2-årige uddannelse og 27 hold til den 3-årige uddannelse. I årene 1969-72 vil der hvert år kunne igangsættes uddannelse på 38 hold. Forudsættes det endvidere, at klassekvotienten midlertidigt forhøjes fra 24 til 26 fra og med 1966, vil der — under hensyntagen til den forventede afgang blandt de elever, der påbegynder uddannelsen uden at afslutte den — i årene 1966-73 blive dimitteret nedenstående antal børnehavelærere:

1966	550	børnehavelærere
1967	590	—
1968	830	—
1969	970	—
1970	500	—
1971	640	—
1972	900	—
1973	900	—

I gennemsnit vil der herefter blive uddannet 735 børnehavelærere om året. Der vil således fortsat mangle en del i, at antallet af dimitterede børnehavelærere kommer op på gennemsnitligt 800 årligt. Imidlertid vil seminarierne i 1973, såfremt udbygningen sker i overensstemmelse med det foran anførte, kunne uddanne 38 hold, hvilket — med en klassekvotient på 24 — vil betyde en tilgang på 830 børnehavelærere årligt, hvilket er mere end det beregnede gennemsnitlige behov for årene 1966-73. Da det ikke på nuværende tidspunkt kan påregnes, at behovet for uddannede børnehavelærere i årene efter 1973 vil overstige 830 lærere om året, jfr. nærmere herom i det nedenfor anførte, finder udvalget, at en yderligere udbygning af børnehaveseminariernes kapacitet må ske inden for de bestående og de planlagte seminariers rammer. Dette vil efter udvalgets opfattelse kunne ske ved, at der i den takt, det vil være praktisk muligt, midlertidigt oprettes yderligere et antal hold.

Efter frigivelsen af børnehavebyggeriet må det også overvejes, hvor mange børnehavelærere, der årligt skal uddannes, såfremt antallet af børnehavempladser i årene fra og med 1967/68 til 1972/73 — udover med de foran anførte 3.500 pladser om året — vil stige med henholdsvis 500, 1.000 og 1.500 pladser årligt, eller i alt i gennemsnit med 4.000, 4.500 og 5.000 pr. år.

Dette spørgsmål er belyst i nedenstående tabel:

Stigning pr. år i antallet af børnehavempladser	Antal børnehavempladser i alt i 1973	Behovet for nye børnehavelærere, Gennemsnit for årene 1968-73
Kol. 1.	Kol. 2.	Kol. 3.
4000	65.000	900
4500	67.500	950
5000	69.500	1000

Til de beregnede tal bemærkes, at det ved en udbygning af børnehaverne til de i kol. 2 anførte tal må påregnes, at man i løbet af en meget kort periode — 7 år — vil kunne afvikle ventelisterne og dække det behov, der følger af stigningen i befolkningstallet, der netop i årene indtil 1973 for disse aldersklasser vil være ret kraftig. Herudover må det påregnes, at de anførte antal pladser vil være tilstrækkelige til i betydeligt omfang — måske fuldt ud — at dække det behov, der skyldes de gifte kvinders stigende deltagelse i erhvervslivet og i nogen grad tillige af det pædagogiske behov for børnehavempladser. Der er således tale om en ganske betydelig behovsdækning, og det må på forhånd antages, at antallet af nye pladser i årene efter 1973 ikke vil stige i samme takt. Heraf følger, at en udbygning af børnehaveseminariernes kapacitet til det i kol. 3 anførte antal pladser må antages at ville føre til, at kapaciteten i årene efter 1973 ikke vil kunne udnyttes fuldt ud. I øvrigt må det, ved vurderingen af de i sidste kolonne anførte tal, tages i betragtning, at en udbygning af børnehaverne til det i kolonne 2 anførte pladstal forudsætter, at de gifte kvinder i stigende omfang engagerer sig på arbejdsmarkedet. Dette forudsættes også at gælde for de uddannede børnehavelærere, hvorfor afgang blandt disse — og dermed tallene i kol. 3 alt andet lige må blive mindre end anført.

Udvalget finder derfor, at man ikke på nuværende tidspunkt — ej heller for på længere sigt at kunne dække behovet for børnehavesteder — vil kunne gå ind for at udvide seminariernes antal udover de i tabel I anførte 18 seminarier.

B. 1. Behovet for fritidspædagoger.

Direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen har foretaget en undersøgelse, hvoraf det fremgår, at der i januar 1965 på landets 173 fritidshjem var normeret i alt 9.912 pladser, og at der på nævnte tidspunkt var indskrevet 11.500 børn. Heraf var fremmødt ca. 9.900 børn, hvoraf ca. 500 var lige under skolealderen og derfor for så vidt hører til i børnehaverne. Bl. a. af pædagogiske grunde er der imidlertid midlertidigt åbnet adgang for disse til fritidshjemmene. I alt var der indskrevet ca. 10.900 børn i skolealderen, og herudover var der opført ca. 3.000 børn på venteliste. Det må imidlertid antages, at der udover foran nævnte behov er et betydeligt latent behov, idet den øjeblikkelige mangel på pladser sikkert bevirker, at mange på forhånd opgiver at forsøge at få deres børn anbragt, hvortil kommer, at behovet i de områder, hvor der endnu ikke findes fritidshjem, efter sagens natur ikke kommer til udtryk ved den her benyttede metode til opgørelse af det aktuelle behov. Dette yderligere behov skønnes at være på ca. 1.000 pladser, således at det aktuelle behov herefter er ca. 15.000. Direktoratet har hidtil regnet med, at der i årene 1963 indtil 1973 bør oprettes nye fritidshjem med i alt 5.000 pladser, hvoraf ca. 500 pladser er oprettet i periodens første 2 år. Der er dog i den seneste tid konstateret en væsentlig stærkere efterspørgsel efter fritidshjemspladser, jfr. nedenfor.

De hyppigst forekommende aldersgrupper på fritidshjemmene er de 7-12 årige, hvorimod der er relativt få 13—14 årige. Ved begyndelsen af 1965 var der i hele landet i alt ca. 445.000 børn i alderen 7-12 år. Det er af det statistiske departement beregnet, at antallet af 7-12 årige vil være næsten uændret indtil begyndelsen af 1970'erne, rænen derefter må det påregnes, at antallet vil stige, således at der i 1980 vil være 19% flere end i 1965. Under forudsætning af en uændret

efterspørgsel efter fritidshjemspladser skulle der herefter i 1980 være behov for yderligere ca. 2.800 pladser, eller i alt knapt 18.000 pladser.

Imidlertid må det påregnes, at efterspørgslen efter pladser vil stige yderligere. Således må det antages, at befolkningsforøgelsen i de kommende år vil finde sted i byerne, og denne udvikling vil formentlig blive forstærket derved, at der i et vist omfang vil finde en fortsat fraflytning sted fra landdistrikterne. Endvidere må det påregnes, at erhvervsfrekvensen for gifte kvinder vil stige i disse år. Blandt andre omstændigheder kan anføres, at der i moderne boligbyggeri ikke afsættes tilstrækkelig plads til hensigtsmæssige og sikrede legearealer, og at trafikens eksplosive stigning bevirker, at gaden bliver et stadigt mindre egnet legested, og at børnene derfor ikke bør færdes uden opsyn. At disse forhold må tillægges betydelig vægt fremgår af den omstændighed, at der allerede nu er en stærk udvikling i gang inden for fritidshjemsområdet. Der påtænkes således oprettet nye fritidshjem i byer, hvor der ikke tidligere har været hjem, hvortil kommer, at der også i de områder, hvor der allerede er fritidshjem, er talrige planer om opførelse af nye fritidshjem.

Der vil således være et betydeligt behov for fritidshjemspladser, som vil overstige det foran beregnede tal på ca. 18.000 pladser i 1980. Et eksakt tal for behovet i 1980 kan imidlertid efter sagens natur ikke beregnes, men tallet vil i hvert fald overstige 20.000 pladser.

Med hensyn til spørgsmålet om pladsbehovets variation i de kommende 15 år viser det foran anførte om befolkningsudviklingen, at behovet skulle være nogenlunde uændret i den første halvdel af perioden — det vil sige ca. 15.000 normerede pladser, hvoraf der for tiden mangler ca. 5.000, medens den beregnede stigning først skulle vise sig i den sidste del af perioden. Som anført er der imidlertid også mange andre faktorer, der bestemmer behovet, og direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen påregner, at disse forhold meget snart vil påvirke behovsudviklingen med fuld styrke, således at behovet indtil 1973 vil være ca. 18.000. At dette er en realitet fremgår af, at der i dag i direktoratet beror planer og forslag til opførelse af 96

fritidshjem med tilsammen ca. 5.800 pladser, og at der til stadighed til direktoratet indsendes planer til nye fritidshjem. Disse tal viser således, at det må påregnes, at den foran beregnede meget betydelige stigning i behovet vil vise sig straks med fuld styrke, hvorfor det må påregnes, at der meget snart vil være behov for yderligere et betydeligt antal fuldt uddannede fritidspædagoger.

For tiden er forholdet mellem antal børn og normerede stillinger det, at der er normeret 1 stilling for ca. hver 14 børn. Under forudsætning af, at dette forhold ikke ændres fremover, skal der til de ca. 18.000 pladser i 1973 normieres i alt ca. 1.285 stillinger.

Pr. 1. november 1965 var der ved fritidshjemmene normeret i alt 647 stillinger, hvoraf imidlertid 95 stillinger ikke var besat. Der må herefter indtil 1973 uddannes yderligere et antal medarbejdere, således at der er tilstrækkeligt til at besætte endnu ca. 730 stillinger.

Også inden for andre områder benyttes der imidlertid uddannede fritidspædagoger. Således viser erfaringerne, at der for tiden inden for særforsorgen er en stærk stigning i behovet for fritidspædagoger. Det må dog på længere sigt tages i betragtning, at der i de senere år er tilrettelagt en uddannelse som omsorgsassistent. Endvidere er der i de senere år ansat et antal fritidspædagoger i børnehaveklasse. Et særligt kapitel er fritids- og ungdomsklubberne. I disse er der i dag kun i mindre omfang beskæftiget fritidshjemslærere. Når dette er tilfældet, skal årsagen i hovedsagen søges i manglen på uddannet personale, idet der, hvis der var tilstrækkeligt med uddannede til rådighed, ville være beskæftiget et betydeligt større antal fritidshjemslærere ved klubarbejdet. Hertil kommer, at det i de kommende år formentlig vil blive uomgængeligt nødvendigt som et led i bekæmpelsen af stigningen i kriminalitetshyppigheden blandt de yngre aldersklasser, at forøge klubarbejdet i betydeligt omfang, og det ville være ønskeligt, om man kunne øge antallet af heltidsansatte fritidspædagoger i klubberne i takt med denne stigning. Endvidere må det anføres, at de nye fritidsforanstaltningsformer, som der er åbnet mulighed for i den nye lov om børne- og ungdomsforsorg, det vil sige legesteder og andre social-pædagogiske foranstaltninger, for-

mentlig vil kræve ansættelse af uddannede fritidspædagoger.

Det ligger i sagens natur, at det vil være meget vanskeligt at afgøre, hvor mange fritidspædagoger, der skal benyttes inden for de omhandlede faglige områder uden for fritidshjemmene, men direktoratet skønner, at udviklingen vil blive så stærk, at der — når der samtidig tages hensyn til afgangens blandt personalet på grund af alder, død og overgang til andet arbejde uden for børneforsorgen — må uddannes henved det dobbelte af det antal stillinger, der skal bruges inden for fritidshjemsområdet, det vil sige ca. 1.400 eller ca. 175 pr. år.

Det bemærkes i denne forbindelse, at Seminariet for Fritidspædagoger pr. 15.12.1965 har foretaget en undersøgelse af, hvor de fra seminariet i tiden 1956-65 dimitterede fritidspædagoger er beskæftiget. Også denne undersøgelse viser, at kun godt halvdelen af de dimitterede fritidspædagoger på nævnte dato var beskæftiget i fritidshjem, fritids- og ungdomsklubber og på legepladser, således at det vil være nødvendigt fremover at uddanne henved det dobbelte af det antal stillinger, der skal besættes.

B. 2. Behovet for fritidspædagogseminarier.

Også for fritidspædagoguddannelsens vedkommende regner udvalget med, at overgangen fra den 2-årige til den 3-årige uddannelse skal finde sted pr. 1. august 1968.

Ved undervisningsårets begyndelse i 1965 var der på fritidspædagogseminariet indskrevet 126 elever i 2. klasse, fordelt på 6 klassehold. I fritidspædagogseminariernes 1. klasse var der i efteråret 1965 indskrevet 209 elever, fordelt på 10 klassehold.

Den gennemsnitlige klassekvotient er — bortset fra kvotienten på de 2 nyoprettede fritidspædagogseminarier i Ikast og Gladsaxe — for tiden 22, og udvalget er af den opfattelse, at en kvotient af denne størrelse er passende for fritidspædagogseminariernes vedkommende.

På Dansk fritidshjemsseminarium er antallet af klassehold i 1965 udvidet med 1 til 3. Det kan dog ikke påregnes, at fritidshjemsseminariet fortsat kan uddanne 3 hold om året. På den anden side forventes det, at der på Ikast fritidshjemsseminarium i 1966

TABEL I

Oversigt over de på børnehave- og fruidspædagogseminarierne i 1964 og 1965 oprettede uddannelseshold, og de i årene 1966-72 forventede uddannelseshold

Uddannelsens længde	2 år	2 år	2 år	2 år	2 år	3 år	3 år	3 år	3 år	3 år
Tidspunktet for uddannelsens påbegyndelse	1964	1965	1966	1967	1968	1968	1969	1970	1971	1972
Tidspunktet for uddannelsens afslutning	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
I. Børnehaveseminarier:						<i>Antal hold:</i>				
Frøbelseminariet	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2
Frøbelhøjskolen	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Sem. f. småbørnspæd.	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Nordisk Montessori	2	1	2	1	1	—	1	1	1	1
Holte	2	2	4	4	2	2	3	3	3	3
Slagelse	—	—	1	2	1	1	2	2	2	2
Nykøbing F.	—	2	2	2	1	1	2	2	2	2
Odense	2	2	3	3	1	2	3	3	3	3
Kolding	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2
Jydsk børnehavesem.	4	4	4	4	2	3	3	3	3	3
Social pæd. børnehavesem.	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Ålborg	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Holstebro	—	1	2	2	1	1	2	2	2	2
Esbjerg	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2
Åbenrå	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2
I alt	24	27	35	35	18	24	32	32	32	32
Nyt børnehavesem.	—	—	—	2	1	1	2	2	2	2
« «	—	—	—	2	1	1	2	2	2	2
« «	—	—	—	2	1	1	2	2	2	2
I alt	24	27	35	41	21	27	38	38	38	38
II. Fritidshjemsseminarier:										
Dansk fritidshjemssem.	2	3	2	2	1	1	2	2	2	2
Sem. f. fritidspæd.	2	2	2	2	1	2	3	3	3	3
Jydsk fritidshjemssem.	2	2	2	2	1	1	2	2	2	2
Ikast fritidshjemssem.	—	1	2	2	1	1	2	2	2	2
Gladsaxe fritidshjemssem.	—	2	2	2	1	1	2	2	2	2
I alt	6	10	10	10	5	6	11	11	11	11

og i 1967 vil blive optaget 2 hold. Udvalget regner herefter med, at der på fritidspædagogseminarierne i 1966 og 1967 vil blive optaget 10 hold med tilsammen 220 elever.

Ved overgangen til den 3-årige uddannelsesordning i 1968 kunne der eventuelt i dette år blive tale om - udover 10 hold til den 3-årige uddannelse - at optage et antal hold til den 2-årige uddannelse. Denne udvidelse må imidlertid for fritidspædagogseminariernes vedkommende påregnes at ville frembyde særlige vanskeligheder på grund af den begrænsede tilgang til fritidspædagogseminarierne, og efter de foretagne beregninger

skulle en sådan udvidelse heller næppe være påkrævet medmindre den pr. 1. marts 1966 gennemførte frigivelse af fritidshjemsbyggeriet skulle medføre en meget betydelig stigning i takten for etablering af fritidshjem. Man foreslår derfor, at der — medmindre etableringstakten skulle stige meget stærkt i de førstkommende år — træffes den ordning, at alle seminarier hver optager 1 hold elever til den 2-årige uddannelse, og at seminarierne — bortset fra Seminariet for Fritidspædagoger, der vil kunne optage 2 hold - optager 1 hold elever til den 3-årige uddannelse. Herved vil 110 elever kunne påbegynde den

2-årige uddannelse og 132 elever den 3-årige uddannelse i 1968. Fra og med 1969 skulle hvert af de bestående fritidspædagogseminarier kunne optage 2 hold årligt, idet Seminariet for Fritidspædagoger dog vil kunne optage 3 hold. Dette er ensbetydende med, at der på fritidspædagogseminarierne fra 1969 vil kunne optages 242 elever årligt, fordelt på 11 klassehold.

Også for fritidspædagogseminariernes vedkommende må der påregnes et frafald på 8-10 % af de indskrevne elever i løbet af uddannelsesstiden. De foran nævnte elevtal må derfor reduceres i overensstemmelse hermed, og det kan herefter antages, at der i årene 1966-1973 vil blive dimitteret følgende antal fuldt uddannede fritidspædagoger:

1966	125	fritidspædagoger
1967	190	
1968	200	
1969	200	
1970	100	
1971	120	
1972	220	
1973	220	

I gennemsnit vil der herefter blive uddannet 170-175 fritidspædagoger om året indtil 1973, hvilket nogenlunde svarer til det under afsnit B. 1. beregnede årlige behov på 175 fritidspædagoger. Hvorvidt der i årene efter 1973 vil være behov for en uddannelseskapacitet på 220 fritidspædagoger årligt, er det på nuværende tidspunkt vanskeligt at tage stilling til, idet behovets størrelse til den tid vil være afhængig af udviklingen af fritidshjemmene og andre social-pædagogiske fritidsforanstaltninger, hvor fritidspædagoger beskæftiges. Da denne udvikling ikke klart kan bedømmes på nærværende tidspunkt, bør overvejelser af spørgsmålet om eventuelle ændringer af fritidspædagogseminarier til andet formål først optages til overvejelse om nogle år. Det skal i den foreliggende forbindelse bemærkes, at en eventuel reduktion kan gennemføres i den form, at 1 eller 2 fritidspædagogseminarier optager både hold til uddannelse som fritidspædagoger og som børnehavelærere, eller at et fritidspædagogseminarium fuldt ud omdannes til børneseminarium.

9. Tilskudsordning.

Historisk oversigt.

Statstilskud til børnehavelærerindeuddannelsen bevilgedes første gang på finansloven for finansåret 1906-07, hvor der optoges en bevilling på 300 kr. Til og med finansåret 1941-42 fastsattes tilskuddene som faste årlige beløb, der med visse mellemrum ændredes efter et skøn over seminariernes stilling i økonomisk henseende. Fra og med finansåret 1942-43 indførtes den ordning, at tilskuddene fremtidig skulle fastsættes hvert år på grundlag af det forventede antal dimitterede elever. Reglen blev nu, at tilskuddet til hvert seminarium beregnedes til 150 kr. pr. dimitteret elev, og af det således beregnede tilskud skulle seminariet anvende halvdelen til understøttelse af trængende elever. I elevtallet blev i praksis medregnet elever til fritidshjemsuddannelse.

Fra og med finansåret 1948-49 ydedes tilskud til de anerkendte børnehave- og fritidshjemsseminarier således:

1. Tilskud til forstander- og lærerløn:

a) 2/3 af den del af den af seminariet udrede lønning, der svarer til grundløn, pensionsgivende tillæg, stedtillæg og reguleringstillæg, for forstandernes vedkommende efter de for skoleinspektører ved statsøvelsesskolerne i købstæderne og for lærerne efter de for statens seminarium for småbørnslærere i Vejle gældende lønningsregler.

b) Hele det alderstillæg, som af seminariet ydes den pægældende.

Når der udredes særligt honorar for ledelse af praktikundervisningen, kan dette efter ministeriets godkendelse i hvert enkelt tilfælde medregnes som tilskudsberettiget på tilsvarende måde som lønudgifter.

2. Bygningstilskud:

Som tilskud til forrentning og vedligeholdelse af seminariets bygninger ydes halvdelen af følgende beløb:

a) 5% af seminarietsejendommens værdi og værdien af inventaret og samlingerne.

b) De i det pågældende regnskabsår betalte ejendomsskatter og brandassurancepræmier for bygninger og inventar.

c) Udgifter til bygningernes vedligeholdelse.

se, der fastsættes til 2% af ejendomsskyldvurderingen efter fradrag af grundværdien.

Drives seminariet i lejede lokaler, oppebærer det tilskud til inventar og samlinger efter de ovenfor angivne regler samt halvdel af den for lokalerne fastsatte lejesum.

3. *Driftstilskud:*

Der ydes til hver klasse et beløb, beregnet efter hvad der i det sidst forløbne regnskabsår er anvendt pr. klasse til de af ministeriet anerkendte almindelige driftsudgifter, rengøring, brændsel, belysning samt - såfremt forstanderen har fuldt timetal - sekretærløn efter følgende regler:

Der betales et tilskud på 50% af udgiften, når denne pr. klasse udgør indtil 2.500 kr. Tilskudsprocenten forhøjes derefter med 3 for hver 250 kr. udgiften overstiger 2.500 kr. indtil 3.750 kr. Øges udgiften pr. klasse udover 3.750 kr., tillægges der yderligere 1 % for hver 250 kr.'s stigning, dog at tilskudsprocenten ikke kan overstige 80.

4. *Til ministerens rådighed* bevilges årligt et beløb af 12.000 kr. til udredelse af særtilskud til de enkelte seminarier.

Nugældende ordning.

I henhold til undervisningsministeriets cirkulærskrivelse af 18. maj 1965 ydes tilskud efter følgende regler:

I: Forstander- og lærerlønstilskud:
85% af følgende udgifter:

A. *Forstanderløn.*

Tilskud i forhold til en årsløn svarende til statens 25. lønningsklasse.

B. *Lærerløbninger.*

1. Deltidsbeskæftigede lærere:

a. Ikke akademisk uddannede lærere:

Tilskud i forhold til en timelønssats på 10 kr., stigende efter 3 år til 11 kr. + procenttillæg + feriegodtgørelse på 7,25%.

b. Akademisk uddannede lærere, der underviser i fag, som forudsætter akademisk uddannelse hos læreren:

Tilskud i forhold til en timelønssats på 13 kr. + procenttillæg + feriegodtgørelse på 7,25%.

c. Læger:

Tilskud i forhold til en timelønssats på 15 kr. + procenttillæg + feriegodtgørelse på 7,25%.

2. Heltidsbeskæftigede lærere:

a. Almindelige lærere:

Tilskud i forhold til en årsløn svarende til statens 17. og 20. lønningsklasse.

b. Praktikforstandere:

Tilskud i forhold til statens 17. og 20. lønningsklasse graderet efter klassetal således:

2 klasser .... $\frac{1}{2}$ praktikforstander
3 klasser .... $\frac{3}{4}$
4 klasser 1
5 klasser .... $1\frac{1}{4}$

Forener en forstander med forstanderstillingen andre hverv, f. eks. ledelsen af anden skolevirksomhed, fastsætter undervisningsministeren, hvorledes lønningen som forstander skal beregnes.

Den samlede tilskudsberettigede løn til forstander og lærere ved et børnehave- og fritidshjemsseminarium kan ikke overstige den løn, de pågældende ville opnå efter foranstående regler, ligesom tilskud ikke kan overstige 85% af den faktisk udbetalte løn.

Forstanderes, praktikforstanderes samt faste læreres tjenesteaider fastsættes af undervisningsministeren, der også træffer bestemmelse om, hvorledes de deltidsbeskæftigede lærere vil være at aflønne.

II: *Bygningstilskud:*

$3\frac{1}{2}\%$ af seminarieejendommens værdi samt værdien af inventar og samlinger. Værdien fastsættes af undervisningsministeriet på grundlag af en ved ministeriets foranstaltning foretaget vurdering af bygningerne m. v. som seminarieejendom.

Drives seminariet i lejede lokaler, oppebæres tilskud med halvdel af en af ministeriet godkendt lejesum.

III: *Driftstilskud:* 4.440 kr. pr. klasse. Dette tilskud forhøjes eller nedsættes med 175 kr. for hver fulde 3 points, hvormed reguleringspristallet for januar måned i det pågældende undervisningsår stiger over eller falder under 100.

IV: Rådighedsbeløb: 20.000 kr.

Tilskuds bortfald. Tilskud efter ovenstående regler bortfalder gradvis, når et børnehave- eller fritidshjemsseminarium i 3 skoleår efter hinanden har haft et elevtal af under gennemsnitlig 12 pr. klasse. Viser det sig ved et regnskabsårs slutning, at et seminarium i de sidste 3 skoleår ikke har nået dette elevtal, tillægges der for det pågældende regnskabsår kun seminariet 3/4 af tilskuddet. Når elevtallet heller ikke i næste regnskabsår, udbetales der kun halvdelen af tilskuddet. Når elevtallet heller ikke i det 3. regnskabsår, udbetales der kun 1/4 af tilskuddet. Når elevtallet heller ikke i det 4. regnskabsår, bortfalder tilskud ganske.

Forskudsvis anvisning af tilskud. Udbetaling af statstilskud finder sted forskudsvis i henhold til et til undervisningsministeriet i september måned indsendt overslag over udgifter til lærerløn samt oplysning om elevtallet, fordelt på klasser, i det pågældende undervisningsår og foregår i 3 lige store rater pr. 1. december, 1. april og 1. august, hvorefter endelig afregning sker efter indsendelse af fuldstændig dokumenteret regnskab over lærerlønninger i det afsluttede skoleår med angivelse af timetal og uddannelse for deltidsbeskæftigede og tjenestealder for heltidsbeskæftigede lærere.

Udvalgets forslag til fremtidig ordning.

Der har i udvalget været enighed om, at den hidtidige tilskudsordning er ufyldestgørende, ligesom den er afvigende fra og slet ikke står mål med de for andre seminarieformer gældende tilskudsordninger. Der er således enighed om, at der i forbindelse med gennemførelsen af en 3-årig uddannelse bør ydes børnehave- og fritidspædagogseminarier større støtte.

I. 1. Det nye tilskudssystem har man søgt bragt i overensstemmelse med de for tilskud til privatseminarier og husholdningsseminarier allerede gældende regler. Man skal således foreslå en aflønning af de ved børnehave- og fritidspædagogseminarier beskæftigede lærerkræfter svarende til 19. og 24. lønningsklasse, medens deltidsbeskæftigede aflønnes med kvotadel af lønnen i 19. og 24.

lønningsklasse. Man mener ligeledes, at akademikere skal kunne aflønnes i henhold til de mellem finansministeriet og de respektive akademikerforeninger indgåede overenskomster. Det pligtige ugentlige timetal foreslås fastsat til 24, dog for praktiklærere et pligtigt ugentligt undervisningstimetal på 6. Man er fra udvalgets side af den opfattelse, at det fremover vil blive vanskeligt at fremskaffe timelærere, hvorfor man også må sigte på i større omfang end hidtil at kunne tiltrække kvalificerede lærere til heltidsansættelse.

2. Man forventer fra udvalgets side under den 3-årige uddannelse en relativ nedgang i praktiktimetallet, hvorfor man for at effektivisere praktikuddannelsen skal foreslå antallet af praktiklærere normeret således, at der ansættes mindst en praktiklærer for hver 3 klasser ved et seminarium. Ved nyoprettede seminarier fastsættes antallet af praktiklærere og disses timetal efter forholdene.

3. For varetagelse af en del af seminariets administrative opgaver som medhjælper og stedfortræder for seminarirektoren foreslås der tillagt en heltidsbeskæftiget lærer et særligt vederlag. Det må dog være en betingelse herfor, at seminariet mindst er 2-sporet, og størrelsen af vederlaget må fastsættes og kunne reguleres i forhold til seminariets størrelse.

4. Da man finder det vigtigt, at seminariektorstillingen også for akademikere kan betragtes som en slutstilling, foreslår man denne placeret i 26. lønningsklasse med et pligtigt ugentligt timetal på 9. Ved nyoprettede seminarier eller seminarier, der ikke har de 2 klasserækker, der påregnes at blive det normale, må seminarirektorens timetal fastsættes efter forholdene.

En placering af seminariektorstillingen i 26. lønningsklasse må ikke udelukke ikke-akademikere fra ansættelse som seminariektor. Enhver kvalificeret må kunne ansættes i stillingen, men det må dog normalt stilles som betingelse, at den pågældende har gennemgået en videregående uddannelse, især inden for fagene pædagogik-psykologi, ligesom det må anses for ønskeligt, at den pågældende har forudgående praktisk erfaring i undervisning af voksne.

5. Til foredrag, der normalt bør omfatte flere

klasser, foreslår man en foredragssats på 50 kr. + sædvanligt tillæg for en dobbelttime. Akademikere honoreres med den til enhver tid mellem finansministeriet og de respektive akademikerorganisationer fastsatte foredrags-sats. Antallet af foredrag må ikke overstige 25 pr. år ved et 6-klasset seminarium.

6. Foruden lønningerne for den almindelige undervisning opstår der også spørgsmål om udredelse af vederlag for vejledning i praktik i øvelsesinstitutionerne. Denne undervisning har hidtil været udført gratis, men omfanget af det med denne undervisning forbundne arbejde har gjort det nødvendigt for seminarierne at kunne yde vederlag herfor.

Man skal derfor foreslå en vederlagsordning således:

Almindelig praktik: 15 kr. + sædvanligt honorartillæg pr. elev pr. uge, hvor 1 uge regnes lig ca. 30 timer.

Specialepraktik: 15 kr. + sædvanligt honorartillæg pr. elev pr. uge, hvor 1 uge regnes lig 15 timer.

Specialepraktikken tænker man sig som en kort men effektiv praktikform med veksling mellem teori og praktik sædvanligvis i institutioner, der ikke normalt modtager elever i praktik, hvilket er begrundelsen for den i realiteten højere betaling. Udvalget finder, at såvel praktikstedets leder som de pædagoger, der deltager i arbejdet med eleverne, bør have del i vederlaget, men af hensyn til de meget forskelligartede praktikforhold, gruppedelte og ikke gruppedelte praktiksteder, praktiksteder, hvor eleven følger skiftende pædagoger m. v., finder man det i øvrigt nødvendigt, at det overlades hvert enkelt seminarium i samarbejde med praktikstedernes ledere at foretage fordelingen af beløbet. Ved daginstitutioner skal dog 1/3 af beløbet forfalds tilfalde praktikstedets leder. Ved specialepraktikken, der eventuelt kan forekomme i store institutioner, må lederhonoraret tilfalde den umiddelbare leder.

II. Driftstilskuddet foreslås på grundlag af de indsendte regnskaber forhøjet til 10.800 kr. pr. klasse. Ved fastsættelsen af dette beløb er også taget hensyn til det væsentligt højere ugentlige timetal under en 3-årig uddannelse.

III. En væsentlig udgiftspost for seminarierne er også praktiklærernes transportudgifter til praktikstederne. Man skal her foreslå et årligt tilskud på 5% pr. klasse af det for det pågældende undervisningsår fastsatte driftstilskud pr. klasse (p. t. ca. 560 kr. pr. år pr. klasse), ligesom man foreslår oprettet en mindre rådighedssum til fordeling efter ansøgning fra de seminarier, der har særlig store udgifter hertil.

IV. Elevernes transportudgifter til praktikstederne mener udvalget tilgodeset gennem midlerne fra ungdommens uddannelsesfond.

V. Elevbetalingen i undervisningsåret 1964-65 udgør 700-900 kr. Da der ikke findes statsseminarier, der meddeler omhandlede uddannelse, finder udvalget det ønskeligt, at elevbetalingen formindskes. Man skal derfor foreslå, at der ydes et tilskud til nedbringelse af skolepenge, som man primært foreslår beregnet efter de regler, som man eventuelt når frem til ved private lærerseminarier, hvor nyt beregningsgrundlag i øjeblikket forhandles. Sekundært skal man foreslå et tilskud på halvdelen af gennemsnitsudgiften ved samtlige børnehave- og fritidspædagogseminarier efter forudgående godkendelse af skolepengenes størrelse for hvert enkelt seminarium.

VI. Konsulentstillingen blev ligeledes drøftet. Denne regnes lig 1/3 stilling, men siden stillingens oprettelse er arbejdsområdet steget væsentligt, idet mange nye seminarier er oprettet, og der er sket en udbygning af bestående seminarier. Man vil således fra udvalgets side foreslå oprettelse af en undervisningsinspektørstilling i 26. lønningsklasse for børnehave- og fritidspædagogseminarier.

VII. Under henvisning til det foran anførte foreslår udvalget derfor, at den hidtidige tilskudsordning afløses af en ordning, hvorefter tilskuddene til seminarierne beregnes således:

A. 85% af følgende udgifter:

- Rektorløn svarende til 26. lønningsklasse.
- Lærerløbninger svarende til 19. og 24. lønningsklasse eller svarende til de mellem finansministeriet og de respektive akademikerforeninger indgåede overenskomster.

Der ydes tilskud i forhold til mindst en hel praktiklærerløn for hver 3 klasser ved et seminarium.

Rektorers og læreres tjenestealder fastsættes af undervisningsministeren.

- c. Honorar til heltidsbeskæftiget lærer for varetagelse af administrative og repræsentative opgaver.
- d. Foredrag svarende til en foredragssats på 50 kr. + sædvanligt honorartillæg pr. år ved et 6-klasset seminarium.
- e. Vederlag for praktikvejledning efter følgende satser:

Almindelig praktik: 15 kr. + sædvanligt honorartillæg pr. elev pr. uge, hvor 1 uge regnes lig ca. 30 timer.

Speciale praktik: 15 kr. + sædvanligt honorartillæg pr. elev pr. uge, hvor 1 uge regnes lig 15 timer.

Ved daginstitutioner tilfalder 1/3 af beløbet forlods praktikstedets leder, medens 2/3 af beløbet fordeles af seminarieret efter forhandling med praktikstederne.

B. Bygningstilskud:

31/2% af seminarieejendommens værdi samt værdien af inventar og samlinger. Værdien fastsættes af undervisningsministeriet på grundlag af en ved ministeriets foranstaltning foretaget vurdering af bygningerne m. v. som seminarieejendom.

Drives seminarieret i lejede lokaler, oppebæres tilskud med halvdelen af en af ministeriet godkendt lejesum.

Det forudsættes, at reglerne om bygnings-tilskud fortsat følger reglerne for bygnings-tilskud til de private skoleformer.

C. Driftstilskud: 10.800 kr. pr. klasse.

Dette tilskud forhøjes eller nedsættes med 375 kr. for hver fulde 3 points, hvormed reguleringspristallet for januar måned i det pågældende undervisningsår stiger over eller falder under 100.

D. Transportudgifterne til praktikstederne: 5% pr. år pr. klasse af det for det pågældende undervisningsår fastsatte driftstilskud pr. klasse. Derudover en mindre rådighedssum til fordeling efter ansøgning fra de seminarier, der har særlig store udgifter hertil.

E. Rådighedsbeløb: 36.000 kr. Dette beløb pristalsreguleres og reguleres i forhold til antallet af klasser ved samtlige seminarier.

10. De økonomiske konsekvenser.

Da de fremsatte forslag indeholder både en forlængelse af uddannelsestiden og nye tilskudsregler, er det vanskeligt at bedømme de økonomiske konsekvenser af forslagene gennemførelse på indværende tidspunkt.

Til sammenligning har man dog foretaget en skønsmæssig beregning af statstilskuddet til et enkelt seminarium i et **undervisningsår**. Beregningerne er foretaget for et 2-sporet seminarium, der årligt dimitterer 40-45 børnehavelærere.

Statstilskuddet til ovennævnte seminarium kan i undervisningsåret 1965-66 under en 2-årig uddannelsestid og med de nugældende tilskudsregler anslås til 190.160 kr., der fordeles sig således

Forstander- og lærerlønninger ..	160.000 kr.
Driftstilskud	19.160 -
Bygnings- og lejetilskud	11.000 -
	i alt _____ 190.160 kr.

Statstilskuddet til samme seminarium efter de gældende regler, men med en 3-årig uddannelsestid kan anslås således

Forstander- og lærerlønninger . .	228.500 kr.
Driftstilskud	28.740 -
Bygnings- og lejetilskud	16.500 -
	i alt _____ 273.740 kr.

Indregnes heri de foreslåede nye tilskudsregler, fås følgende anslåede beløb

Rektor- og lærerlønninger.	261.000 kr.
Driftstilskud	69.300 -
Bygnings- og lejetilskud	16.500 -
Vederlag for praktikvejledning ..	104.000 -
Kørselsgodtgørelse.	3.500 -
Tilskud til nedbringelse af skolepenge.	75.000 -
	i alt .... 529.300 kr.

Statstilskuddet til samtlige børnehave- og fritidshjemsseminarier kan i undervisningsåret 1965-66 anslås til ca. 2500000 kr. Man vil således skønne, at de fremsatte forslag i undervisningsåret 1965-66 ville have betydet en merudgift for staten på mellem 4 og 5 mill. kr.

Den almindelige udvikling frem til 1968 med oprettelse af yderligere 3 seminarier og udbygning af bestående seminarier vil skønsomt bringe de årlige udgifter for staten op på 5 mill. kr.

Idet det understreges, at disse beregninger er foretaget med stor usikkerhed på grund af

de usikre forudsætninger, vil man skønsomt anslå, at overgangen til den 3-årige uddannelse i 1968 i forbindelse med gennemførelse af de nye tilskudsregler vil betyde en merudgift for staten på mellem 8 og 9 mill. kr. (prisniveau 1/12 1965).

UDVALGET OM UDDANNELSE PÅ BØRNEHAVE-
OG FRITIDSHJEMSSEMINARIER

FAGGRUPPEN VEDRØRENDE DE SOCIALE FAG

Efter i 3 fællesmøder at have drøftet de sociale fags placering og indhold i en 3-årig uddannelse skal man i overensstemmelse med en i et afsluttende møde den 19. maj d. å. enstemmig truffen beslutning indstille, at undervisningen nu som tidligere væsentligst koncentrerer om følgende 3 emner: Familien, samfundet og børneforsorgen.

Da man finder, at et grundigt kendskab til børnenes familiemæssige baggrund er en nødvendig forudsætning for det pædagogiske arbejde i institutionerne, mener man, at undervisningen væsentligst må koncentrerer om og tage sit udgangspunkt i familieforhold under alle former.

Orientering om det danske samfunds opbygning og administration foreslås meddelt som medborgerkundskab.

Man har i øvrigt fundet det hensigtsmæssigt at foreslå tilrettelagt undervisningen i disse fag fælles for børnehave- og fritidshjemsseminarierne af hensyn til muligheden for at eleverne senere hen i livet kan skifte arbejde uden tillægsuddannelse på dette område. Endvidere har man lagt undervisningen så nær op ad børneforsorgspædagoguddannelsens tilsvarende fag som muligt. Da der for denne uddannelses vedkommende til disse fag er afsat i alt 171 timer under en 2-årig uddannelse, skal man henstille, at der til disse fag under en 3-årig uddannelse på børnehave- og fritidshjemsseminarierne mindst afsættes et tilsvarende time-tal.

Man skal endvidere påpege det betydningsfulde i besøg i børneforsorgens institutioner og erhvervsvirksomheder her i landet og henstille, at besøg i børneforsorgens institutioner søges foretaget i små grupper for at give deltagerne bedst muligt udbytte af disse.

Man vedlægger et i overensstemmelse med disse betragtninger udarbejdet udkast til en paragraf i de kommende bekendtgørelser vedrørende uddannelsen på børnehave- og fritidshjemsseminarierne.

Endvidere skal man oplyse, at det under forhandlingerne i udvalget er fremhævet, at seminarierne også bør have mulighed for at foretage besøg af kulturel karakter her i landet og at foretage studierejser til udlandet med eleverne. Formålet med studierejser til udlandet skulle ikke alene være at besøge børneforsorgsinstitutioner, men i lige så høj grad at besøge virksomheder med tilknytning til erhvervslivet, samt aflægge besøg af kulturel karakter. Formålet med rejserne skulle endvidere være, at eleverne kan danne sig et billede af familiemønstret i vedkommende land. Studierejser til udlandet bør være obligatorisk for eleverne.

Faggruppen er enig i disse synspunkter og foreslår, at de således rejste spørgsmål, der ikke falder ind under nærværende faggruppes kommissorium, drøftes i udvalget.

Man skal ligeledes henstille, at der tilvejebringes hjemmel til afholdelse af udgifterne for læreres deltagelse i studierejser såvel i indlandet som i udlandet, og at de hermed forbundne udgifter refunderes på rimelig måde gennem direktoratet for folkeskolen og seminarierne.

I. Med udgangspunkt i elevernes erfaringer om sociale kår og familieøkonomi tilstræbes det gennem en drøftelse af alle aktuelle familieproblemer på samfundsplan at skabe kendskab til børns familiemæssige baggrund som en nødvendig betingelse for at udføre pædagogisk arbejde med børn i institutioner.

I tilknytning hertil gives en orientering om lovgivningen til beskyttelse af barnet og familien og til familielivets fremme, herunder en omtale af svangerskabslovgivningen, mødrehjælpsinstitutionerne og vore vigtigste sociale love, specielt de, som har tilknytning til familien med en understregning af deres praktiske konsekvenser. Desuden gives en kort fremstilling af dagliglivets jura.

Familieforhold i andre lande og til andre tider kan supplere gennemgangen af familiens kår i Danmark i dag.

II. Med udgangspunkt i den enkeltes forhold til samfundet gennemgås samfundets politiske, sociale og økonomiske struktur i hovedtræk således, at der lægges vægt på ud fra aktuelle begivenheder at give eleverne et konkret og livsnært kendskab til det samfund, hvori de lever.

I tilknytning hertil gives orientering om befolkningsspørgsmål, grupperne i samfundet, organisationerne, skole- og uddannelses-systemet, erhvervsvejledning, arbejde og fritid samt lovgivningen vedrørende børns og unges arbejdsforhold, arbejderbeskyttelse og arbejdsløsheds- og ulykkesforsikring.

III. Der gives en almindelig oversigt over den gældende børneforsorgslovgivning i hovedtræk. Børneforsorgens historie og børneforsorgen i dag gennemgås i nøje sammenhæng med samfundets udvikling og familielivets former. Reglerne om børns anbringelse udenfor hjemmet og børneforsorgens forhold til de retshåndhævende myndigheder gennemgås, og der gives en oversigt over børneforsorgens organer og de institutioner, der virker for børneforsorg.

Kendskab til børneforsorgens forskellige institutioner og erhvervsvirksomheder søges i det omfang, det er praktisk muligt, uddybet gennem institutionsbesøg.

Det anbefales, at der gives eleverne en international orientering og en redegørelse for F. N.'s arbejde for børn i alle lande.

IV. Gennemgangen af lovstoffet har til formål at bibringe eleverne et helhedsindtryk af retstilstanden på det omhandlede område og give dem en viden om vigtige fakta og så megen orientering i emnerne, at de i påkommende tilfælde ved hjælp af håndbøger eller lignende selv kan orientere sig om foreliggende tvivlsspørgsmål.

BØRNEHAVESEMINARIEUDDANNELSENS FAGGRUPPE VEDRØRENDE DE SKABENDE FAG

Sang og musik.

Målsætning.

Eleverne bør gennem egen aktivitet tilegne sig oplevelse af musikkens grundelementer, her lægges navnlig vægt på det rytmiske, som er et forsømt område i vesteuropæisk musik og kultur, set i relation til det metriske.

Undervisningen bør i alle discipliner tage sigte på forståelse af og respekt for børns egen musikalske skaben. Arbejdet med elevens musikalske evner og fantasi bør sigte på, at eleven bliver i stand til at deltage i børnenes udfoldelse på disse områder.

For at opnå et virkeligt engagement hos den voksne elev, vil det være nødvendigt også at arbejde med stof, der ligger udover børnehaveplanen; dette vil også udvikle eleven til større personlig kunnen, og dermed sikkerhed.

Et nært samarbejde med gymnastikken (rytmisk bevægelseslære) må anses for nødvendigt.

Forståelse af musik og sang som led i en større funktion er ønskeligt.

Skabende sang og musik bør omfatte:

Børnesange — opbygning af småbørnssang - børns musikalske udvikling — iagttagelser - sanglege — voksne sange — elevernes egne børnesange (selvlavede) — stemmebehandling — sproget — lettere nodelære — dramatik og bevægelse - rytmeinstrumenter — vedligeholdelse af disse — andre landes musik — lettere gennemgang af musikhistorie.

Frivillig klaver eller guitarundervisning.

Timeantal.

Da det for den 2-årige uddannelse kar vist sig at være umuligt at bibringe eleverne tilstrækkelig viden til, at de tør gå i gang i børnehaverne, samt at det først er ved andet

års afslutning de fleste elever når en sådan modenhed, at de er klar til en større fordybelse i stoffet, anser vi det nødvendigt med 4 ugentlige timer i alle 3 år.

Desuden anser vi det for rimeligt, at de elever, der måtte have større evner og interesse, får mulighed for i det tredje år, at danne et specialhold, evt. i forbindelse med gymnastik.

Delchold.

For at undervisningen kan være effektiv og nå den enkelte, må det anses for nødvendigt, at gruppen ikke overstiger 12 elever (halve klasser).

Lokale.

De akustiske forhold bør være gode.

Om fornødent må det være muligt, at få vægge eller loft beklædt med lydabsorberende plader.

Der må være så megen plads, at der er mulighed for bevægelse (sanglege, dans, pantomime o. l.).

Som en selvfølgelighed bør der forefindes et rent stemt klaver, samt rytmeinstrumenter med plads til disse, og do. til båndoptager etc.

Børnemotorik og gymnastik.

Eleverne gøres gennem teori og praksis bekendt med den motoriske udviklings betydning for udviklingen som helhed, dels gennem indsigt i bevægelsernes udvikling på forskellige alderstrin og dels gennem indsigt i den fysiske udvikling. Det kendskab de i psykologiundervisningen får til barnets psykiske udvikling er også vigtigt for deres forståelse af den motoriske udvikling i dybere sammenhæng.

Eleverne forventes at kunne: a) tilrettelægge arbejdet i børnehaven med tanke på

børnenes behov på disse områder, hvilket forudsætter god iagttagelse af børnenes holdning i leg og beskæftigelse. Samt ved indretning og anskaffelse af materiel at søge for gode muligheder for den frie motoriske udfoldelse, b) lede småbørnsgymnastikken (bevægelseslegen). I denne må eleven kunne stimulere børnene til gennem produktiv udfoldelse at få en fri og harmonisk holdnings- og bevægelsesform.

Dette gives der eleverne kendskab til gennem iagttagelse af demonstrationer på seminarier og gennem praktisk arbejde her og på praktikstederne.

Eleverne får endvidere kendskab til de almindeligste holdningsafvigelser hos småbørn og til, hvorledes disse kan modarbejdes. Under hensyn til de sidste års mange påvisninger af småbørns bevægelsesmæssige fejludvikling, er det blevet et socialt krav, at børnehaven tager disse afvigelser og deres mulige forebyggelse og restitution op på et tidspunkt, hvor betingelserne er bedst mulige.

Som en forudsætning for arbejdet med børnene modtager eleverne selv gymnastik, hvor der lægges vægt på et selvstændigt arbejde med egne holdnings- og bevægelsesformer samt udvikling af deres fantasi og produktive evner.

Samarbejdet med mange af de andre fag på seminarieret skønnes meget væsentligt, således bør eleverne opleve motorikkens nære sammenhæng mellem sang, musik, dans, dramatik og formning. På samme måde har faget tilknytning til visse dele af undervisningen i sundheds- og sygdomslære, psykologi og børnehavelære med tilhørende praktik.

Undervisningens omfang forudsættes at være 3 år med 3 å 4 timer ugentlig. Det skønnes nødvendigt, at den praktiske gymnastik med eleverne må foregå på små hold med 10-12 elever. Med hensyn til lokale skønnes det nødvendigt, at det er egnet til elevernes egen gymnastik såvel som til demonstration med børn.

Brusebad + omklædningsrum.

Der må desuden kræves omklædningsrum med brusebad.

§ 14 i bekendtgørelsen:

Børnemotorik og gymnastik:

Undervisningen i disse fag tilsigter at bi-

bringe eleverne forståelse for småbørns specielle sjæleligt/legemlige behov på dette område, således at de bliver i stand til at støtte denne del af udviklingen. Den må i øvrigt indebære en frigørende og udviklende aktivitet for de unge selv.

Børnehavebeskæftigelse, træsløjd og formning.

Målsætning.

Eleverne bør gennem personlig erfaring tilegne sig grundigt kendskab til de materialer og teknikker, der i almindelighed anvendes i børnehaven.

Undervisningen bør lægge væsentlig vægt på, at eleverne gennem personlige oplevelser med materialerne får mulighed for at nå til en større erkendelse af sig selv, og derigennem en dybere forståelse af og respekt for det enkelte barns individuelle udtryksform og arbejdsmåde. For at opnå et virkelig engagement hos den voksne elev, vil det være nødvendigt også at tage materialer og arbejdsformer i anvendelse, som ikke umiddelbart kan bruges i børnehaven, og det vil også i høj grad være ønskeligt, at eleverne, udover den teoretiske viden om børnetegningens udvikling, som meddeles også i andre fag, gennem kunstorientering og udstillingsbesøg får øjnene op for kunstens rigt varierede formsprog — først og fremmest for at nedbryde konventionelle indstillinger, der kan forhindre eleverne i at stille sig åbne overfor børnenes arbejder.

Der bør i alle discipliner lægges vægt på, at arbejdsformen er så fri og eksperimenterende som overhovedet muligt.

De enkelte discipliner.

De manuelle fag omfatter følgende discipliner:

Børnehavebeskæftigelse.

Træsløjd.

Formning.

Børnehavebeskæftigelse.

Hovedvægten bør lægges på teknikker, som umiddelbart kan overføres til børnehaven, men arbejdsformen bør være så fri, at den stimulerer elevernes opfindsomhed.

Træsløjd.

Eleverne bør få et elementært kendskab til materialer og værktøj, sådan at de kan give børnene praktisk vejledning med hensyn til værktøjets brug. Eleverne bør arbejde individuelt, og man bør undgå brug af modeller.

Formning.

Hovedvægten lægges på udviklingen af elevernes egen personlighed gennem en arbejdsform, der på den ene side må sikre, at alle elever lærer samtlige materialer at kende, på den anden side muliggør en individuel udfoldelse. Også her lægges vægt på et grundigt materialekendskab, sådan at eleven senere kan arbejde videre på egen hånd, og selvstændigt kan tilrettelægge børnenes skabende arbejde.

Forslag til arbejdsplan for den 3-årige uddannelse.

De 2 første år bør stort set følge den nuværende arbejdsplan for den 2-årige uddannelse. Med hensyn til *børnehaveskæftigheden* og *træsløjden* mener vi, at undervisningen bør kunne afsluttes efter 2. år, sådan at forstå, at de udgår som selvstændige discipliner, men at den teknik og de materialer, der har været anvendt, selvfølgelig vil kunne integreres i formningsdisciplinen.

Vi mener, at det vil være overordentlig ønskeligt, at formningsundervisningen fortsættes kontinuerligt for *alle elever* gennem hele det 3. år. Mange års erfaring har vist: os:

1. at eleverne først i slutningen af 2. år er ved at overvinde den usikkerhed og u selvstændighed, de fleste møder med, hvilket bl. a. kommer til udtryk ved, at eleverne ved afslutningen hvert eneste år har sagt: »Nu først begynder vi at forstå, hvad det hele drejer sig om, nu skulle vi først til at *begynde!*«

2. at eleverne først på dette tidspunkt har erhvervet en så stor teknisk færdighed og erfaring, at de er i stand til selvstændigt eksperimenterende arbejde.

3. at formningens rekreative betydning særlig stærkt viser sig i de perioder, hvor der bliver stillet de største intellektuelle krav til eleverne, for eksempel i den sidste periode før

eksamen, og at den så langt fra stjæler kræfter fra læsningen, men tværtimod giver mulighed for afkobling og fornyelse.

4. at de færreste efter de to første år har nået at tilegne sig et så stabilt grundlag, at de på egen hånd fortsætter den skabende virksomhed, og vi mener, det er sandsynligt, at et tredje års selvstændige formningsarbejde ville virke stabiliserende og medvirke til at langt flere som færdige børnehavelærere ville arbejde videre med formningsmaterialerne i deres frihed, hvilket vil være af en ikke ringe mentalhygiejnisk betydning.

Timetal.

I de to første år mener vi, timetallet stort set bør være som hidtil, mens vi for det 3. års vedkommende vil foreslå, at der bliver 3 sammenhængende ugentlige formningstimer. 2 timer een gang om ugen vil ikke give tilstrækkelig mulighed for fordybelse. Vi er tilbøjelige til at mene, at 1×3 timer vil være af lige stor værdi som 2×2 , fordi den større modenhed hos eleverne skulle sætte dem bedre i stand til at fastholde en oplevelse over et længere tidsrum end i de første år.

Delehold.

Da man bør sigte på, at arbejdet bliver stadig mere individualiseret, vil det være ønskeligt, at der bliver mulighed for at arbejde i små grupper.

Lokalet.

Til formningslokalet bør stilles følgende krav:

Det skal være så stort, at en hel klasse kan modtage og arbejde efter en samlet instruktion, men samtidig må det være indrettet, sådan at der kan arbejdes med flere materialer samtidig. Der skal være rigelig skab- og reolplads til, at alle de mest anvendte værktøjer og materialer kan anbringes overskueligt og let tilgængelig. Det vil ikke alene fremme ordenen og lette det pædagogiske arbejde, men vil også være medvirkende til at skabe arbejdsvaner, der vil være nyttige i det fremtidige arbejde i børnehaven.

Der bør, ligesom i en god børnehave, være mulighed for en naturlig grupperdannelse omkring materialerne, hvilket i praksis vil sige, at der for eksempel er en sløjdafdeling, en ler-afdeling, en maleafdeling osv., hvor mate-

rialer og værktøj er lige for hånden – men såvidt mulig samlet i eet stort lokale eller i lokaler med direkte forbindelse til hinanden.

De vægflader, der ikke er optaget af skabe og reoler, bør være klædt med blød masonit eller et lignende materiale, hvor elevernes arbejder, udstillingsplakater og lignende kan hænges op.

Vi vil gerne understrege, at *rigelig depotplads* er en nødvendig forudsætning for, at en arbejdsplan som den skitserede skal kunne gennemføres, både til opbevaring af materialer og til elevernes arbejder. Såvidt mulig bør hver elev have sit eget opbevaringsrum, hvis man ikke foretrækker, at flere elever deler et rum, da det kan være praktisk af hensyn til de enkelte meget store ting, der bliver lavet.

Dramatik.

Der er i udvalget enighed om, at der i den 3-årige uddannelse bør lægges mere vægt på undervisning i dramatik, end det hidtil har

været mulig, og at dramatikken bør betragtes som en selvstændig disciplin indenfor det skabende arbejde.

Den dramatiske udtryksform giver bedre end nogen anden kunstnerisk form en mulighed for en integrering af hele personligheden, og den indebærer desuden en mulighed for en naturlig koordination af alle det skabende arbejdes discipliner.

Vi vil forsøge at skitsere en arbejdsplan:

I de 2 første år bør der lægges et elementært grundlag gennem »creative dramatics« (mimisk fremstilling af enkle situationer), ekstemporalspil og mester Jakel-komedie. Mester Jakel-spillet kunne eventuelt kombineres med en mere systematisk sprogpleje, end der har været tid til i den 2-årige uddannelse.

På dette grundlag skulle der i det 3. år kunne arbejdes med større opgaver, hvor man eventuelt koordinerer det skabende arbejdes forskellige discipliner (musik, rytmik, dekoration, dragter) i samarbejde mellem flere lærere.

FRITIDSHJEMSSEMINARIEUDDANNELSENS FAGGRUPPE VEDRØRENDE DE SKABENDE FAG

Efter en drøftelse af de skabende fags nuværende placering og betydning i uddannelsen enedes man ret hurtigt om, at ;ågenes form, og den måde seminarierne praktiserer undervisningen på, i det store og hele måtte betegnes som tilfredsstillende både med hensyn til elevernes personlige udbytte og med hensyn til deres senere anvendelse af kundskaberne i det praktiske arbejde blandt børnene og de unge. Denne konklusion skal ses på baggrund af erkendelse af, at der hidtil ikke har kunnet af ses flere timer til faget.

Man anså det for vigtigt og helt naturligt, at denne faggruppe ved en forlængelse af uddannelsen måtte tilgodeses med en forholdsvis forøgelse af timetallet, ligesom det må anses for en betingelse, at disse fag i fuld udstrækning fortsættes i et eventuelt tredje år.

Faggruppen finder det formålstjenligt, at faget boldspil, lege og svømning redaktionelt flyttes foran de skabende fag og at fagene: sang, musik - rytmik, gymnastik — manuelt arbejde, tegning, værkstedsarbejde o. lign. principielt betragtes som een gruppe. Selv om de enkelte seminarier af praktiske grunde er nødsaget til at lade undervisningen foregå opdelt i fag (som oftest på grund af lærere og lokaler) finder gruppen det mest hensigtsmæssigt, at man i så stor udstrækning som overhovedet muligt arbejder med disse fag som en helhed. Begrundelsen for dette er blandt andet, at eleverne senere i del; praktiske arbejde må kunne koordinere alle beskæftigelserne, eksempel: ved en dramatisering indgår foruden det direkte dramatiske ofte sange, musik, danse, kulissemaling, fremstilling af rekvisitter og meget andet.

Når faggruppen alligevel bibeholder fagopdelingen er det for derigennem at fastslå emnekredsens mangfoldighed, og fordi det i

grunduddannelsen må betragtes som en betingelse, at alle elever har gennemgået alle områder inden for faget.

Faggruppen finder det rimeligt, at elever, der har særlige evner og anlæg inden for dette fagområde, kan få mulighed for (udover fagenes almindelige timetal) i forbindelse med eventuelle »specialer« i uddannelsen, nærmere at fordybe sig i og dygtiggøre sig til at kunne iorestå ledelsen af interessegrupper eller særlige værksteder for disse beskæftigelser.

Eleverne skal således kunne vælge områder inden for de skabende fag som speciale.

De skabende fag.

Formålet med de skabende fag er at udvikle elevernes færdighed i faget, således at de er i stand til at vejlede og inspirere såvel børn som unge ved fri eller bunden beskæftigelse.

Eleverne skal i så vid udstrækning som muligt arbejde frit, således at deres fantasi og initiativ udvikles, og de opnår forståelse af den skaberide virksomheds betydning.

Undervisningen bør tilrettelægges, så eleverne igennem selvstændige arbejder lærer teknikken ved de forskellige beskæftigelsesformer og således, at de lærer at lægge vægt på de til enhver tid fremherskende interesser blandt børn og unge.

Sang, musik.

I sangundervisningen må eleverne lære at bruge deres stemmer rigtigt, at få øvelse i sang/musikledelse, at få forståelse for børns og unges sang. I så stor udstrækning som muligt bør eleverne lære at anvende musikinstrumenter, evt. i mindre hold.

Rytmik, gymnastik, dans.

Undervisningen tilsigter at bibringe eleverne forståelse for børns behov på disse områder såvel som en frigørende og udviklende aktivitet for eleverne selv.

Dramatisering:

Eleverne må igennem aktiv medvirken gøres fortrolig med forskellige former for dramatisk virksomhed, herunder pantomime, im-

provisation, rolleindstudering, mester Jakel o. lign. Der lægges vægt på her at samarbejde alle de skabende fag.

Manuelt arbejde, maling, værkstedsarbejde o. lign.

Undervisningen omfatter de mest almindelige manuelle beskæftigelser, herunder maling, tryk, formning i forskellige materialer, værkstedslære o. lign. Alle forhåndenværende materiemuligheder bør udnyttes.

Elof Saaek

Finn Rasmussen

Ernst Clausen

Henning Johansen

Lise Bar jod

EKSEMPEL PÅ SEMESTERFORDELING VED 3 ÅRIG UDDANNELSE

	1. år	2. år	3. år
15/8			
1/9		3	
	8	9	9
	eft. f.		eft. f.
1/11			2 rejse
	7	7	19
1/1			
	12	12	
1/4			
	11		
	1 rejse	10	10
5/6			
20/6			2 afslutn.
	3 koloni		

Dette eksempel giver:

59 teoriuger à 32 timer	1888
39 praktikuger à 4 teoritimer	156
19 specialuger à 10 timer	190
	2234 (nu 1600)
39 praktikuger à 30 timer	1170
19 specialuger à 15 timer	285
3 uger koloni	
	1455 (nu 1100)

Foreløbigt skitseforslag til timefordeling:

pæd./psyk.	584	(442)
sociale fag	150	(90)
etik	18	(18)
naturfag	54	(54)
sundh./sygd.	54	(54)
kunsth./litt.	100	(86)
talelære/stemmepleje	36	(—)
bold/lege/svømm.	108	(108)
de skabende fag	854	(652)
valgfrie	255	(72)
	2213	(1576)

Der forudsættes mulighed for 1 ugentligt fællesforedrag i alt ca. 25 pr. år.

Ovenstående skal kun betragtes som *et eksempel*. De praktiske forhold på det enkelte seminarium må være afgørende for årenes opdeling. Specialeugerne bør principielt ligge indenfor det 3. år.

Det vil sikkert være hensigtsmæssigt at afslutte enkelte fag i løbet af 1. og 2. år f. eks.

naturfag — sundheds/sygdomslære samt bold/lege/svømme. Af hensyn til den praktiske anvendelse i de teoretiske timer, samt det værdifulde i at kombinere en praktikperiode med kolonipraktikken, bør kolonipraktikken ligge imellem 1. og 2. år.

Elof Saaek

OVERSIGT OVER FRITIDSPÆDAGOGERS BESKÆFTIGELSE S STEDER

Af forstander Elof Saaek

Årgangene 1954/56 til 1963/65.

Uddannelsesår	-56	-57	-58	-59	-60	-61	-62	-63	-64	-65	56/65
Fritidshjem	7	6	13	4	16	18	8	11	17	21	
Fritids/Ungdomsklubber	1		1			1	2	1	1	1	
Legepladser								1	2	1	
Børnehjem	1			1	1	1				1	138
Åndssvageforsorgen			2	4	1	2	3	3	1	7	
Særforsorgen	1	1				1		1	4	2	33
Hospitaler	1					1		1		2	
Børnehaveklasser		2	1	2		1				1	
Friskoler/seminarier		1			1			1			15
Forskelligt	1				1	2			2	1	
Fritidshjem o. l. i Norge			2		2	1			1		
Videreuddannelse				1	1	2	1			1	19
Rejser i udlandet				1			1	1		4	
Husmoder, børn o. l.	2	2	3	3	1	3		6	3	2	32
Andet erhverv	2	1	4	1				1	2		11
Ukendt				1		1	1	1	1		5
I alt	16	13	26	18	24	34	16	28	34	44	253

Som et led i overvejelserne af behovet for uddannede fritidspædagoger har vi foretaget en undersøgelse af, hvor fritidspædagogerne, der er uddannet her på seminariet siden 1956, er beskæftiget pr. 15/12 1965.

Det ser således ud til, at ca. 50% finder beskæftigelse indenfor det egentlige arbejdsområde, (institutioner underlagt Direktoratet for Børne- og ungdomsforsorgen) ca. 13% beskæftiges indenfor åndssvage- og særforsorgen, ca. 13% er hjemmegående husmødre (heraf er dog et væsentlig antal kun midler-

tidig ophørt med arbejdet p. gr. af helt spæde børn). Gruppen videreuddannelse består af socialrådgiver- og psykologistuderende (altså en vis anvendelse af uddannelsen), gruppen forskelligt består af: 1 familievejleder, 2 børnehavelærere - hvoraf 1 på Grønland, -- 1 instruktør i spejderbevægelsen, 1 funktionær i arbejdsløshedskassen, 1 aftjener værnepligt. Kun 4% anvender ikke uddannelsen i forbindelse med deres erhverv (andet erhverv).

Elof Saaek.

FORSLAG TIL KORTERE INSTRUKTIONSKURSER FOR BØRNEHAVELÆRERE

Af kursusleder, fru Aase Hauch

Ud over det allerede etablerede 10 måneders kursus for uddannede børnehavelærere, der foreslås bibeholdt, vil der blive behov for kortere instruktionskurser, særlig i de skabende fag, som inden for børnehaveuddannelsen svarer til folkeskolelærernes liniefag. Det drejer sig om sang og musik, rytmik, dans og børnemotorik, fortælling og oplæsning af børnelitteratur, dramatisering samt formning.

Der foreslås endvidere instruktionskurser i de pædagogiske specialer, hvoraf kan nævnes:

1. Småbørnsalderen (spædbørns pleje og psykologi, omsorg og beskæftigelse i småbørnsalderen, forsorgslære).
2. Skoleovergangsalderen (beskæftigelsesformer og metodik, skolemodenhed, overgangsproblemer, undervisning i børnehaveklasser og skolebegynderundervisning).
3. Handicappede børn (omsorg og beskæftigelse af disse i normale institutioner, forsorgslære, læreprocesser foreløbig ved forskellige handicappede, milieuskadede børn).

Sådanne instruktionskurser kan gives i form af koncentrerede kurser med tjenestefrihed eller kan meddeles børnehavelærerne over længere tid. Sidstnævnte løsning må dog forudsætte timerreduktion.

Januar 1966.

Aase Hauch.

